

Katarzyna Łojowska

Osada wczesnośredniowieczna w Tuszynie, pow. Mielec

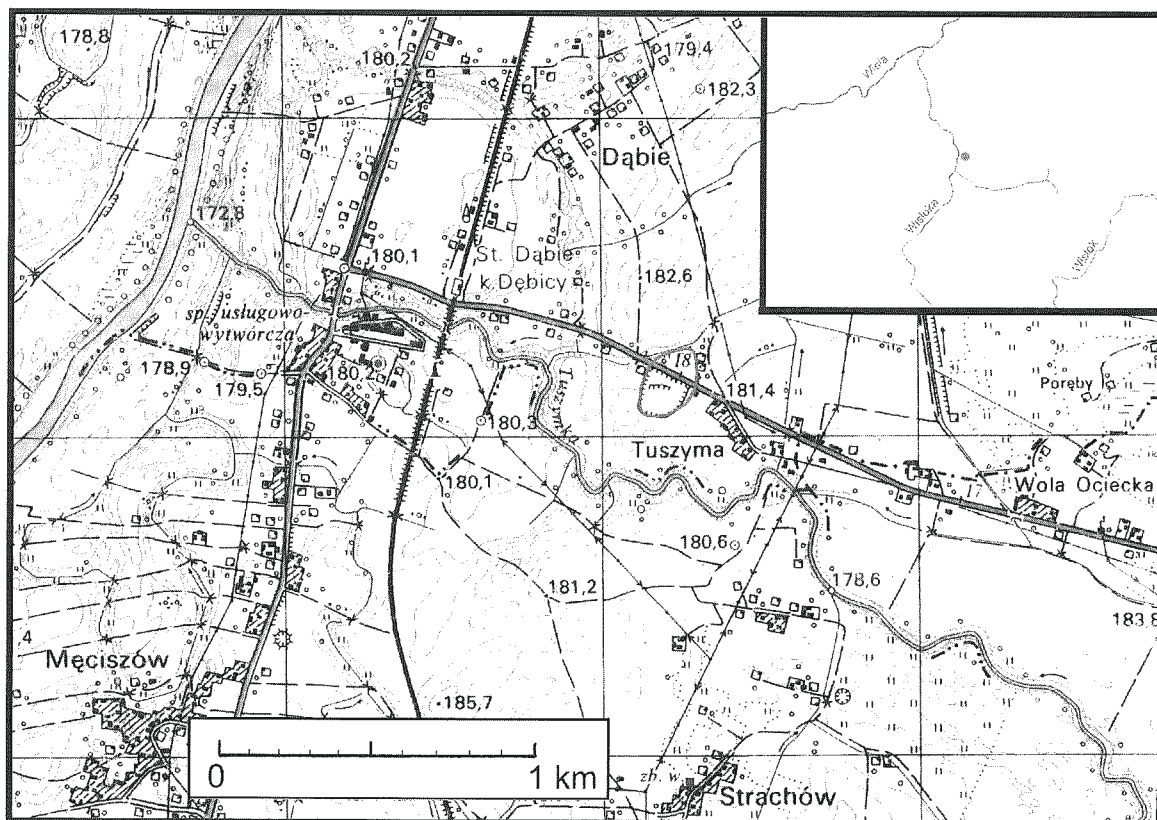
1. WSTĘP

Przedmiotem opracowania są wczesnośredniowieczne materiały osadowe odkryte podczas badań ratowniczych w roku 1958 we wsi Tuszynie pow. Mielec, stan. 1 (AZP 100-71/1).

W dawniejszej literaturze stanowisko występuje pod nazwą miejscowości Dąbie (A. Kunysz 1961, s. 113). Stanowisko nr 1 znajduje się na wydymie piaszczystej na stoku doliny rzeki Tuszynki, prawego dopływu Wisłoki. Położone przy drodze do Woli Ocieckiej, w odległości około 600 m od stacji kolejowej Dąbie k. Dębicy w kierunku wschodnim (ryc. 1).

Teren ten leży w obrębie mezoregionu Doliny Dolnej Wisłoki, zaliczanego do Kotliny Sandomierskiej. W okolicy dominują gleby piaszczyste (J. Kondracki 1965, s. 404).

Stanowisko zostało odkryte w 1958 roku przez mieszkańca wsi Tuszyna E. Partacza podczas wybierania piasku. W tym samym roku zostało zweryfikowane przez K. Godłowskiego i K. Moskwę. Badania ratownicze przeprowadził A. Kunysz z ramienia Muzeum Okręgowego w Rzeszowie w dwóch etapach latem 1958 roku. Ujawniono obecność ma-

Ryc. 1. Tuszyna, pow. Mielec. Położenie stanowiska nr 1
Abb. 1. Tuszyna, Kreis Mielec. Lokalisierung der Fundstelle Nr. 1
Рис. 1. Тушима, пов. Мелец. Местонахождение памятника № 1

Tuszyma, pow. Mielec, stan. 1.
 PLAN WYKOPÓW
 wg. A. Kunysza

0 10 m

- I etap badań
 czerwiec 1958

- II etap badań
 sierpień, wrzesień 1958

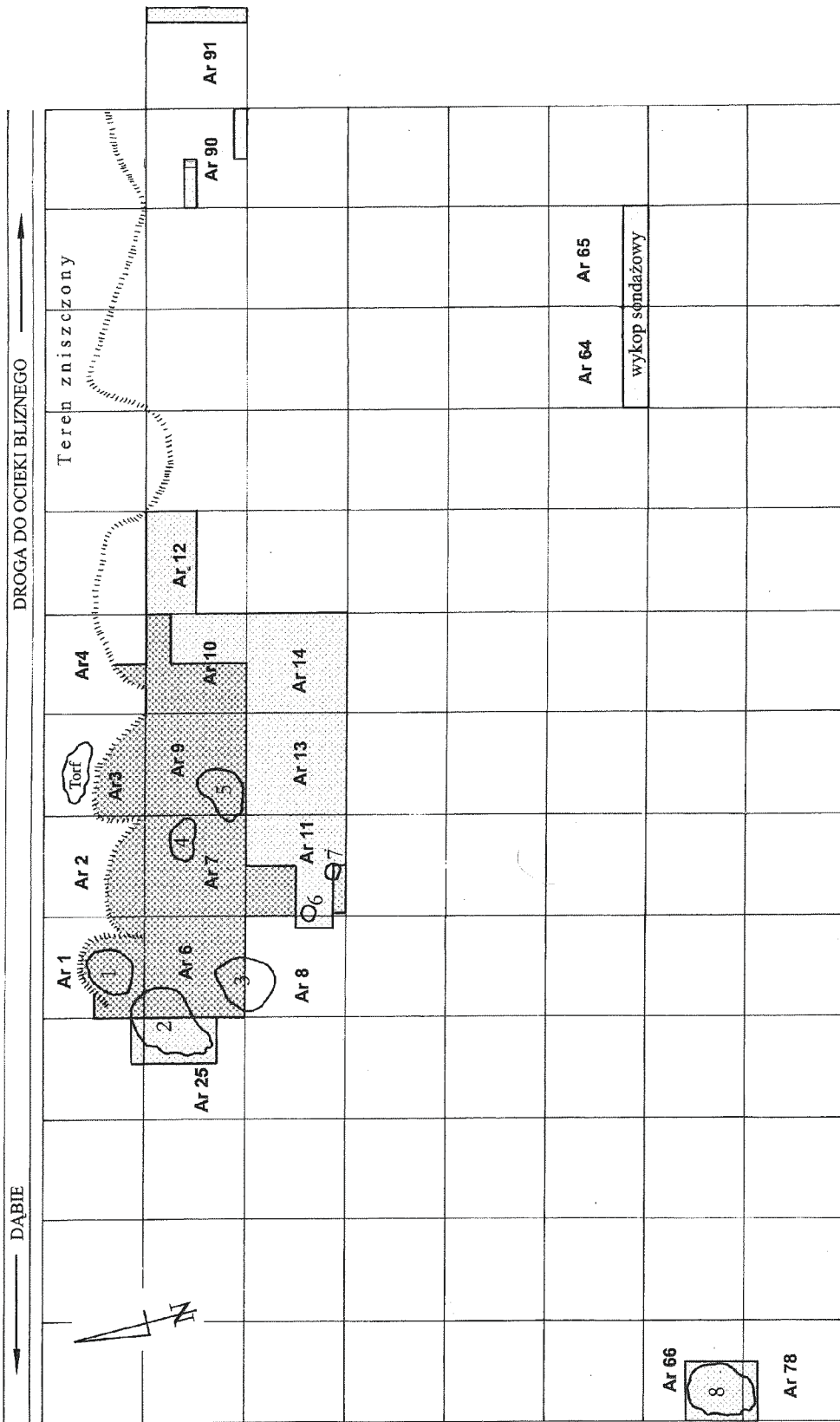

Рис. 2. Tuszyma, pow. Mielec, stan. 1. Plan wykopów (wg A. Kunysza)
 Abb. 2. Tuszyma, Kreis Mielec, Fundst. 1. Plan der Grabungsschnitte (nach A. Kunysz)
 Рис. 2. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. План раскопов (согл. А. Куныша)

teriałów kultury trzcinieckiej, materiałów z okresu wpływów rzymskich i wczesnośredniowiecznych. Przebadano wykopaliskowo powierzchnię prawie 10 arów (ryc. 2). W 1961 roku stanowisko zostało powtórnie zweryfikowane przez A. Talara i A. Jodłowskiego. Podczas tych badań stwierdzono występowanie ceramiki na obrzeżach zwirowni. Wg B. i A. Szpunarów, którzy w 1992 roku przeprowadzili na tym stanowisku badania powierzchniowe w ramach AZP, stanowisko jest zniszczone. Materiał zabytkowy znaleziono na obrzeżach, pozostały obszar był zajęty przez zwirownię (J. Okoński, B. Szpunar, A. Szpunar 2002, s.143, 147).

Badania wykopaliskowe, prowadzone przez A. Kunysza, ujawniły osiem obiektów nieruchomych (nr 1–8) oraz tzw. „plamę ciemną”. Materiał ceramiczny pochodzi z warstwy kulturowej oraz z obiektów. Wypełniska obiektów nr 7 i tzw. „plamy ciemnej” nie dostarczyły zabytków ruchomych, obiekt oznaczony nr 6 zawierał ceramikę kultury trzcinieckiej. W trakcie wspomnianych badań uzyskano ponad 1600 ułamków naczyń glinianych, osiem zabytków metalowych, przęślik ceramiczny i koło żarnowe. Siedem tzw. zabytków wydzielonych pochodzi z wypełnisk obiektów (trzy noże i wisiorok

dzwoneczkowaty – obiekt nr 2, przęślik – obiekt nr 3, kamień żarnowy – obiekt nr 4, przedmiot żelazny – obiekt nr 8), dwa pozostałe odkryto poza obiektami (nóż (?) z ara 12 oraz fragment tordowanego drutu z ara 13). W materiale tym przeważają zabytki typowe, o szerokim zasięgu chronologicznym i terytorialnym. Wyjątkiem jest wisiorok dzwoneczkowaty odnaleziony w wypełnisku obiektu nr 2.

Analizie poddano wszystkie kategorie źródeł archeologicznych pozyskanych z badań ratowniczych, tj.: ceramikę naczyńową, zabytki wydzielone i dokumentację rysunkową¹. Ze względu na brak legendy do niektórych oznaczeń w dokumentacji rysunkowej i brak dziennika polowego utracona została część informacji uzyskanych podczas badań. Materiał ceramiczny jest znacznie rozdrobniony, co uniemożliwiło analizę wszystkich cech (brak klasyfikacji całych form naczyń). Źródła pozyskane z badań wykopaliskowych w Tuszynie do tej pory nie były całościowo opracowane.

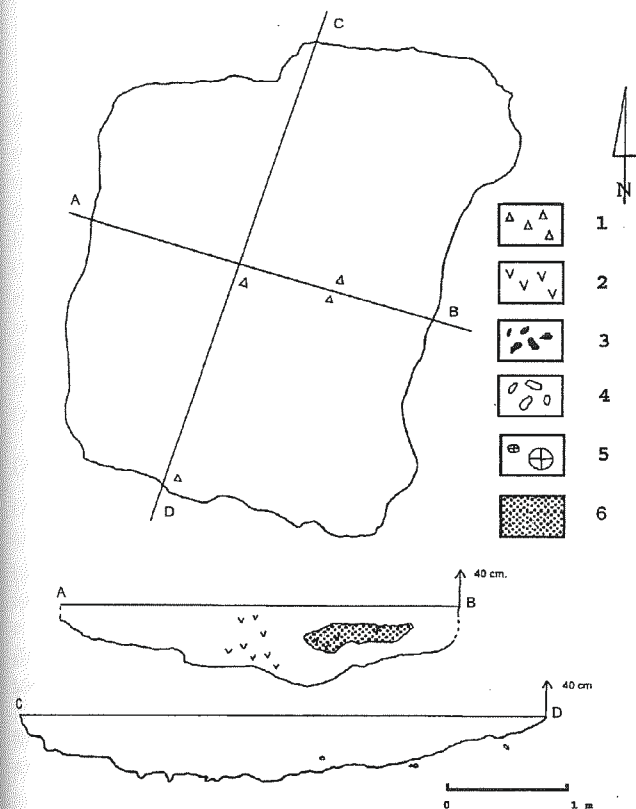
Materiały oraz dokumentacja przechowywane są w Dziale Archeologii Muzeum Okręgowego w Rzeszowie, nr inwentarza zabytków ruchomych: MR-A/859-1053, a dokumentacji rysunkowej: 8, 1958 r; teka archiwalna „Tuszyna”.

2. MATERIAŁY

2.1. OPISY OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH

Obiekt nr 1

Obiekt nieregularnie prostokątny o zaokrąglonych narożnikach, i wymiarach 280x400 cm, głębokość od poziomu uchwycenia ok. 45-60 cm. W dokumentacji polowej w profilu A-B zaznaczono plamę wypełnioną szrafurą, która mogłaby oznaczać ślad pieca bądź

paleniska jednak interpretacja ta jest niepewna ze względu na brak legendy do oznaczeń w dokumentacji rysunkowej. Dno obiektu jest nieckowate i nierówne, ścianki skośne (ryc. 3).

Zawartość:

Ceramika: Wypełnisko obiektu nr 1 zawierało 120 ułamków naczyń, w tym 15 fragmentów brzegowych, 96 z brzuśca i 9 fragmentów den.

Inne: polepa; kości zwierzęce.

Funkcja: obiekt mieszkalny.

Datowanie: poł. IX – poł. XI w.

Obiekt nr 2

Uchwycony na gł. 50 cm, obiekt o zarysie nieregularnym, wydłużonym i wymiarach 280x420 cm, a na gł. 100 cm o zarysie regularnego prostokąta z zaokrąglonymi narożnikami i wymiarach 70 x 170 cm. Głębokość obiektu od poziomu uchwycenia ok. 45 cm. Dno obiektu płaskie, ścianki skośne (ryc. 4).

Zawartość:

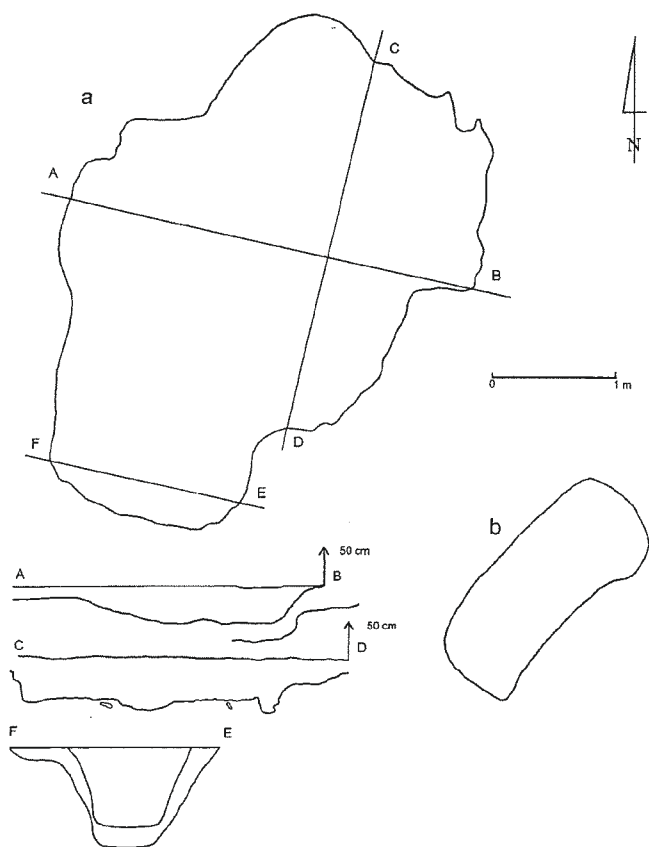
Wisiorok dzwoneczkowaty, 3 noże.

¹ Opracowanie materiału podjęto w roku 2001. Podstawą niniejszego tekstu była praca licencjacka, napisana w r. akademickim 2001/2002 w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego pod opieką naukową prof. dr hab. Michała Parczewskiego.

Ryc. 3. Tuszyna, pow. Mielec, st. 1. Obiekt nr 1, rzut poziomy na gł. 40 cm i profile. Legenda: 1 – ceramika; 2 – polepa; 3 – węgle drzewne; 4 – kamienie; 5 – żużle; 6 – ? (wg A. Kunysza)

Abb. 3. Tuszyna, Kreis Mielec, Fundst. 1. Objekt Nr. 1, Grundriss in der Tiefe 40 cm, und Profile. Legende: 1 – Keramik; 2 – Bekleidung; 3 – Holzkohle; 4 – Steine; 5 – Schlacke; 6 – ? (nach A. Kunysz)

Рис. 3. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Объект № 1 план на гл. 40 см и разрезы. Условные обозначения: 1 – керамика; 2 – обмазка; 3 – древесный уголь; 4 – камни; 5 – шлак; 6 – ? (согл. А. Куньша)

Ryc. 4. Tuszyma, pow. Mielec, st. 1. Obiekt nr 2; a – rzut poziomy na gł. 50 cm, b – rzut poziomy na gł. 100 cm i profile (wg A. Kunysza)

Abb. 4. Tuszyma, Kreis Mielec, Fundst. 1. Objekt Nr. 2; a – Grundriss in der Tiefe 50 cm, b – Grundriss in der Tiefe 100 cm und Profile (nach A. Kunysz)

Рис. 4. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Объект № 2; а – план на гл. 50 см, б – план на гл. 100 см и разрезы (согл. А. Куныша)

Ceramika: Wypełniko obiektu nr 2 zawierało 188 fragmentów naczyń ceramicznych, z czego 21 to ułamki z partii brzegowych, 148 z partii brzuścowych i 19 z partii przydennych.

Inne: polepa, węgiel drzewny.

Funkcja: Obiekt mieszkalny.

Datowanie: poł. IX – poł. XI w.

Obiekt nr 3

Obiekt o zarysie prostokątnym i wymiarach 250 x 420 cm, gł. ok. 35 cm. Dno płaskie, ścianki skośne. Na profilu A-B zaznaczono plamę wypełnioną szrafurą, jednak ze względu na brak opisu rysunków można się tylko domyślać w niej śladów po piecu – palenisku (ryc. 5).

Zawartość: Prześlik ceramiczny

Ceramika: Wypełniko obiektu nr 3 zawierało 98 fragmentów naczyń: 10 fragmentów brzegowych, 80 fragmentów z brzuśca i 8 fragmentów przydennych. W wypełniku tego obiektu wystąpiła też ceramika pradziejowa (tabl. XVI, 7B, 15).

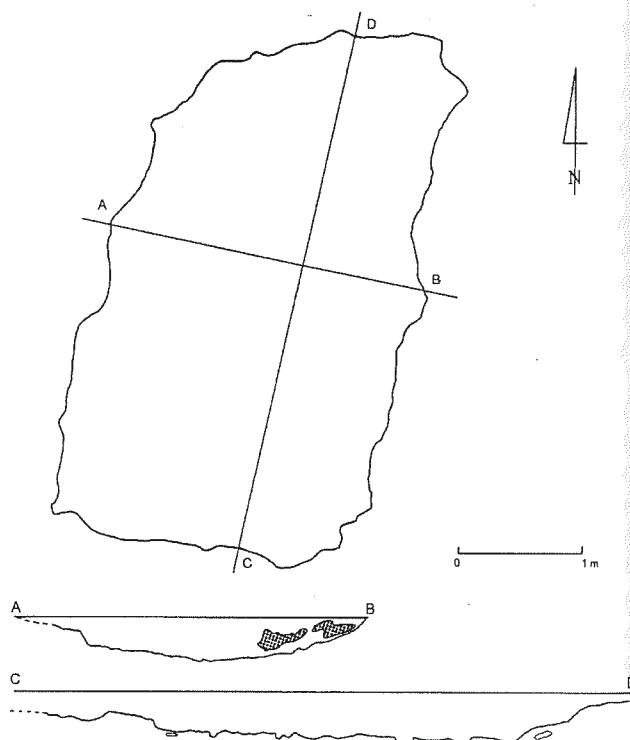
Inne: Polepa, żużel.

Funkcja: Obiekt mieszkalny.

Datowanie: 2 poł. VIII – koniec X w.

Obiekt nr 4

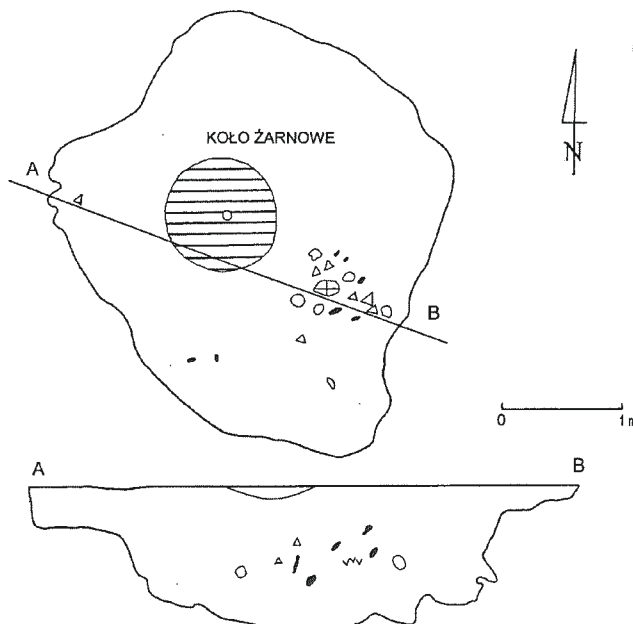
Obiekt o zarysie nieregularnego kwadratu o wymiarach 150 x 150 cm i gł. ok. 60 cm. Dno nierówne, ścianki skośne z załomami w połowie wysokości w rodzaju stopni i ponownie przechodzące w skośne.

Ryc. 5. Tuszyma, pow. Mielec, st. 1. Obiekt nr 3; rzut poziomy na gł. 50 cm i profile (wg A. Kunysza)

Abb. 5. Tuszyma, Kreis Mielec, Fundst. 1. Objekt Nr. 3; Grundriss in der Tiefe 50 cm und Profile (nach A. Kunysz)

Рис. 5. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Объект № 3; план на гл. 50 см и разрезы (согл. А. Куныша)

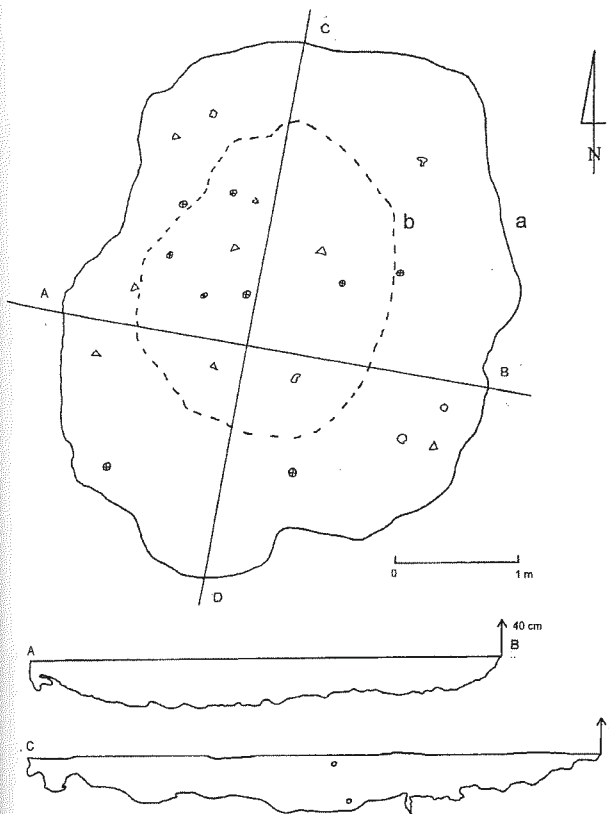

Ryc. 6. Tuszyma, pow. Mielec, stan 1.; Obiekt nr 4; rzut poziomy na gł. 40 cm i profil. Legenda jak na ryc. 3 (wg A. Kunysza)

Abb. 6. Tuszyma, Kreis Mielec, Fundst. 1. Objekt Nr. 4. Grundriss in der Tiefe 40 cm und Profil. Legende wie auf der Abbildung Nr. 3 (nach A. Kunysz)

Рис. 6. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Объект № 4; план на гл. 40 см и разрез. Условные обозначения как на рис. 3 (согл. А. Куныша)

Ryc. 7. Tuszyma, pow. Mielec, st. 1. Obiekt nr 5; a – rzut poziomy na gł. 40 cm, b – rzut poziomy na gł. 80 cm i profile. Legenda jak na ryc. 3 (wg A. Kunysza)

Abb. 7. Tuszyma, Kreis Mielec, Fundst. 1. Objekt Nr. 5; a – Grundriss in der Tiefe 40 cm und Profil, b – Grundriss in der Tiefe 80 cm und Profile. Legende wie auf der Abbildung Nr. 3 (nach A. Kunysz)

Рис. 7. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Объект № 5; а – план на гл. 40 см, б – план на гл. 80 см и разрезы. Условные обозначения как на рис. 3 (согл. А. Куныша)

We wschodniej części obiektu stwierdzono skupisko węgli drzewnych, kamieni, polepy, żużli i fragmentów naczyń, a w jego centralnej części znajdował się kamień żarnowy (ryc. 6).

Zawartość:

Kamień żarnowy

Ceramika: Z wypełniska obiektu nr 4 pozyskano ogółem 56 fragmentów naczyń z czego 7 to partie brzegowe, 44 z brzuśca i 5 fragmentów przydennych.

Inne: żużel, kamienie, polepa, węgle drzewne.

Funkcja: Obiekt gospodarczy.

Datowanie: przełom X/XI w. – poł. XI w.

Obiekt nr 5

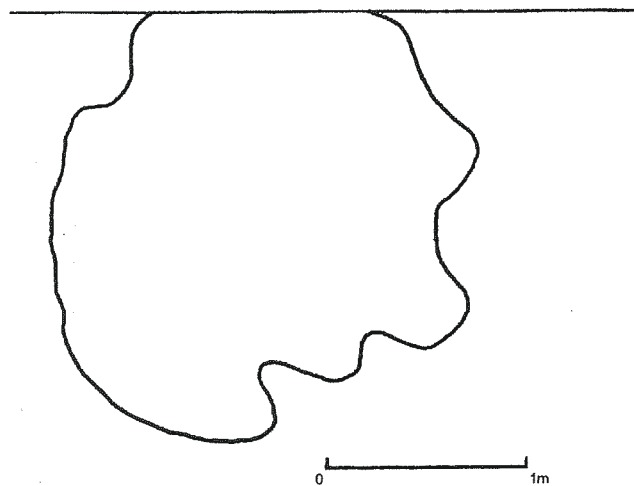
Obiekt o zarysie nieregularnego owalu o wymiarach 350 x 440 cm na gł. 40 cm, 240 x 200 cm na gł. 80 cm, całkowita głębokość 45 cm od poziomu uchwycenia. Dno nierówne, ścianki nieregularne, skośne, mocno rozchylone. Materiał rozrzucony nierównomiernie po całym obiekcie (ryc. 7).

Zawartość: Ceramika: Wypełnisko obiektu nr 5 zawierało 231 ułamków naczyń; 32 fragmenty brzegowe, 185 fragmentów brzuśców i 14 ułamków den.

Inne: żużel, kości zwierzęce.

Funkcja: obiekt mieszkalny.

Datowanie: X–XI w.

Ryc. 8. Tuszyma, pow. Mielec, st. 1. Rzut poziomy obiektu nr 7 na głębokości 60 cm (wg A. Kunysza)

Abb. 8. Tuszyma, Kreis Mielec, Fundst. 1. Grundriss des Objekts 7 in der Tiefe 60 cm (nach A. Kunysz)

Рис. 8. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. План объекта № 7 на гл. 60 см (согл. А. Куныша)

Obiekt nr 7

Obiekt o zarysie nieregularnym i wymiarach 180 x 200 cm, uchwycony na głębokości 60 cm (ryc. 8).

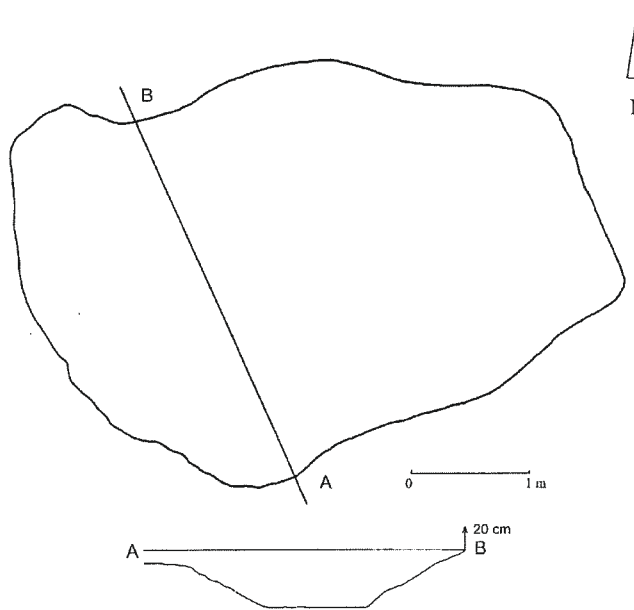
Zawartość: nie stwierdzono obecności zabytków ruchomych.

Funkcja: nieokreślona.

Datowanie: obiekt o nieokreślonej chronologii.

Obiekt nr 8

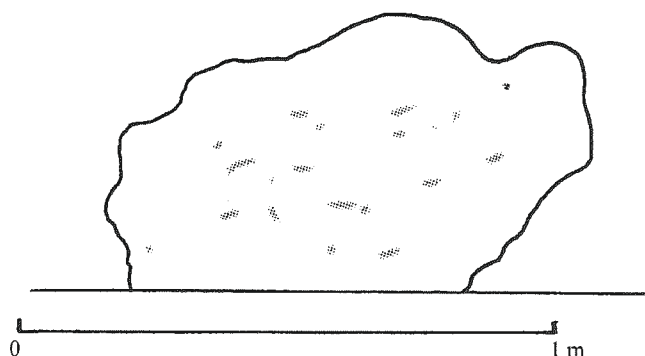
Obiekt o zarysie nieregularnym, wydłużonym o wymiarach 320 x 460 cm, uchwycony na głębokości 20 cm. Dno nierówne, ścianki skośne, mocno rozchylone. W dokumentacji rysunkowej istnieje

Ryc. 9. Tuszyma, pow. Mielec, st. 1. Obiekt nr 8; rzut poziomy na gł. 20 cm i profil (wg A. Kunysza)

Abb. 9. Tuszyma, Kreis Mielec, Fundst. 1. Objekt Nr. 8; Grundriss in der Tiefe 20 cm und Profil (nach A. Kunysz)

Рис. 9. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Объект № 8; план на гл. 20 см и разрез (согл. А. Куныша)

Ryc. 10. Tuszyna, pow. Mielec, st. I; rzut poziomy „plamy ciemnej” na gł. 60 cm (wg A. Kunysza)

Abb. 10. Tuszyna, Kreis Mielec, Fundst. 1. Grundriss des „dunklen Fleckes“ in der Tiefe 60 cm (nach A. Kunysz)

Рис. 10. Тушима, пов. Мелец, пам. I. План „темного пятна” на гл. 60 см (согл. А. Куныша)

rozbieżność w parametrach rzutu poziomego obiektu, a jego profilem (patrz ryc. 9).

Zawartość:

Przedmiot metalowy.

Ceramika: Z wypełniska obiektu nr 8 pozyskano ogółem 66 ułamków naczyń; 6 fragmentów brzegów, 52 fragmenty brzuśców i 8 fragmentów den.

Funkcja: gospodarcza.

Datowanie: X–XI w.

„Plama ciemna”

Obiekt o zarysie nieregularnym przebadany wykopaliskowo tylko w części. Zarys uchwycono na gł. 60 cm. Ze względu na brak legendy do oznaczeń użytych w dokumentacji polowej, trudno określić rodzaj wypełniska (ryc. 10). Obiekt odkryto na obszarze ara 7, ćw. A.

Zawartość: nie stwierdzono obecności zabytków ruchomych.

Funkcja: nieokreślona.

Datowanie: obiekt o nieokreślonej chronologii.

Tabela I. TABELARYCZNY OPIS CERAMIKI

		OBIEKT 1	OBIEKT 2	OBIEKT 3	OBIEKT 4	OBIEKT 5	OBIEKT 8	
GRUPA I	Udział procentowy fragmentów naczyń		32 %	60%	1,7%			
	Technika wykonania		Obtaczane	Obtaczane	?			
	domieszka	Rodzaj		T, Ż, S	T, Ż, S	T, S		
		Granulacja		>3,0mm - 0,5mm	>3,0mm - 0,2mm	>3,0mm - 0,2mm		
	Grubość ścianek		0,8cm - 1,5cm	0,7cm - 1,3cm	0,6cm - 1,6cm			
	Typ brzegu		A1	A1, A2, A5				
	Ornament		1	2, 3				
Uwagi			Angoba (tabl.IV:9)	Wylew zdobiony po wewn. str. (tabl.VI:4,6)				
GRUPA II	Udział procentowy fragmentów naczyń	61,8 %	36%	40%		28%	43%	
	Technika wykonania	Obtaczane	Obtaczane	Obtaczane		Obtaczane	Obtaczane	
	domieszka	Rodzaj	T, Ż, S, P	T, S, P	T, S, P		T, S, P	T, S, P
		Granulacja	>3,0mm - 0,5mm	.3,0mm - 0,2mm	3,0mm - 0,2mm		1,0mm - 0,2mm	>3,0mm - 0,2mm
	Grubość ścianek	0,5cm - 1,1cm	0,6cm - 1,0cm	0,7cm - 1,5cm		0,8cm - 1,1cm	0,7cm - 1,9cm	
	Typ brzegu	A5, D7, D8, G4	B2, D9, D15			D8	D8, D9	
	Ornament	2, 3, 4, 5	3, 4, 5	2, 3, 5		2, 3, 5	2, 4, 5	
Uwagi	Angoba (tabl. I:6)							

GRUPA III

GRUPA IV

Legen
grzebi

3.1. A

C

zabyt

go ob

wczes

tem a

wczes

obiek

91 br

przyd

konst

przy

metod

ośrod

różnic

kryter

ki sch

normy

0,5-1

naczy

namer

brzeg

6); 5.

		OBIEKT 1	OBIEKT 2	OBIEKT 3	OBIEKT 4	OBIEKT 5	OBIEKT 8	
GRUPA III	Udział procentowy fragmentów naczyń	37,4%	32%		98,3%	72%	57%	
	Technika wykonania	Obtaczane	Obtaczane		Obtaczane	Obtaczane	Obtaczane	
	domieszka	Rodzaj	P	P		P	P	P
		Granulacja	1,0mm – 0,2mm	1,0mm – 0,2mm		0,5mm – 0,2mm	1,0mm – 0,2mm	1,0mm – 0,2mm
	Grubość ścianek	0,5cm – 1,1cm	0,6cm – 1,0cm		0,7cm – 1,0cm	0,5cm – 1,1cm	0,5cm – 1,1cm	
	Typ brzegu	D3, D11, D15			D1	A3, A5, C1, D1, 3,D5,D7, D8, F1		
	Ornament	1, 3, 5	5		4, 5	4, 5	5	
	Uwagi				Znak garncarski (tabl.VIII:2)		Znak garncarski (tabl. XIII:9)	
GRUPA IV	Udział procentowy fragmentów naczyń	0,8%						
	Technika wykonania	Lepiony ręcznie						
	domieszka	Rodzaj	T, S					
		Granulacja	3,0mm – 0,5mm					
	Grubość ścianek	0,6cm						
	Typ brzegu							
Ornament								

Legenda: Domieszki: S – szamot, T – tłuźcen skalny, Ź – żwir, P – piasek; **Ornament:** 1 – linia falista, 2 – pasma linii prostych wykonanych grzebieniem, 3 – pasma linii falistych wykonanych grzebieniem, 4 – ukośne nacięcia, 5 – poziome żłobki wykonane rylcem

3. ANALIZA ZABYTKÓW RUCHOMYCH

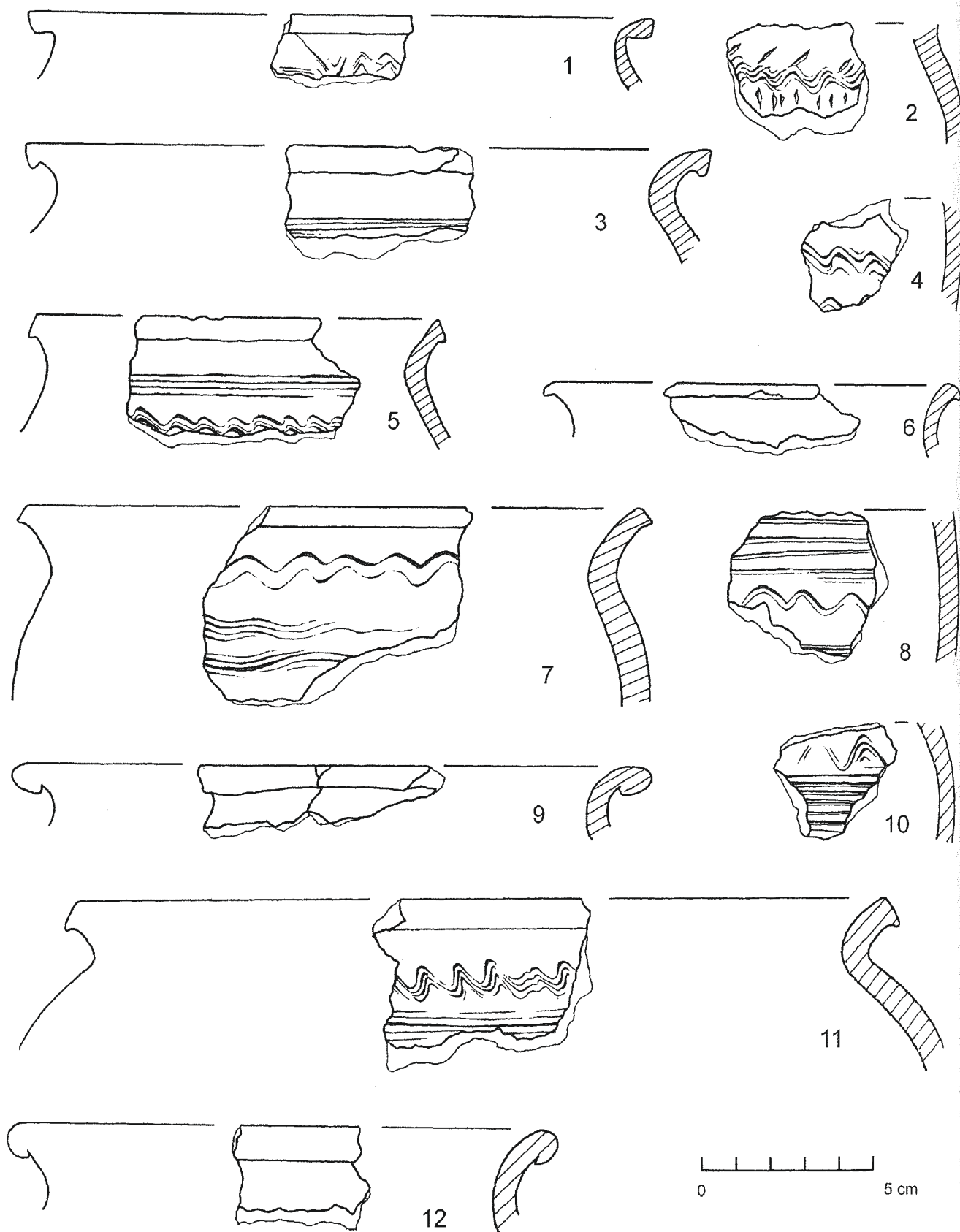
3.1. ANALIZA CERAMIKI NACZYNIOWEJ

Ceramika jest najliczniej reprezentowaną kategorią zabytków ze stanowiska nr 1 w Tuszynie. Z przebadanego obszaru pozyskano łącznie 1651 fragmentów naczyń wczesnośredniowiecznych i pradziejowych. Przedmiotem analizy zdecydowano uczynić tylko ułamki ceramiki wczesnośredniowiecznej, które wystąpiły w wypełniakach obiektów nieruchomych, ogółem 759 fragmentów naczyń; 91 brzegów, 605 partii brzuścowych i 63 den oraz partii przydennych. Rozdrobnienie materiału uniemożliwiło rekonstrukcję całych naczyń. Metoda, którą posłużono się przy realizacji niniejszego opracowania jest kontynuacją metod zaproponowanych i rozwiniętych przez krakowski ośrodek archeologiczny. Materiał podzielono na grupy wyróżnione na podstawie obserwacji makroskopowych. Jako kryterium podziału przyjęto: 1. rodzaj i granulację domieszki schudzającej glinę (granulację domieszki określano wg normy: bardzo gruba >3,0 mm; gruba 1,0–3,0 mm; średnia 0,5–1,0 mm; drobna 0,2–0,5 mm); 2. sposób wytwarzania naczyń (lepienie ręczne; obtaczanie); 3. sposób i rodzaj ornamentowania; 4. ukształtowanie brzegów – wg klasyfikacji brzegów ceramiki stradowskiej U. Maj (U. Maj 1990, ryc. 6); 5. minimalną i maksymalną grubość ścianek. W oparciu

o wymienione cechy materiał ceramiczny zaklasyfikowano do czterech grup. Trzy pierwsze obejmują formy naczyń garnkowatych, czwarta – talerze.

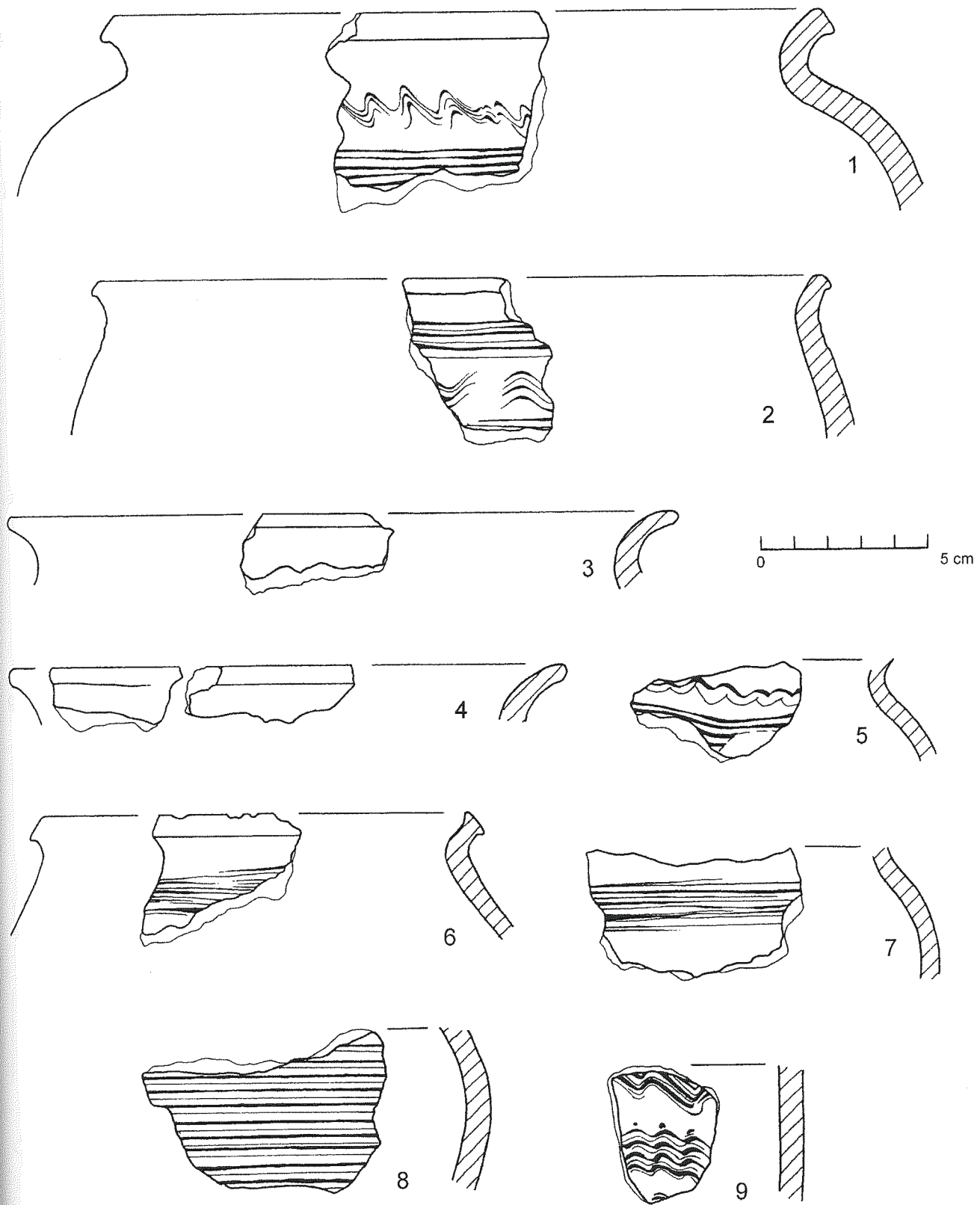
Grupa I – Glinę tej grupy naczyń schudzano tłuźciem skalnym o ziarnach bardzo grubych, grubych i średnich w bardzo dużej i dużej ilości. Szamot od bardzo grubego po drobny w średniej i małej ilości, wyjątkowo w jednym fragmencie domieszka ta występuje w bardzo dużej ilości (tabl. VII, 1). W niektórych fragmentach naczyń brak szamotu. Gruboziarnista domieszka tłuźnia skalnego i szamotu jest charakterystyczna dla starszych faz wczesnego średniowiecza. Naczynia I grupy były lepienie ręcznie metodą taśmowo-ślizgową (w przełamach widoczne taśmy). Minimalna grubość skorup wynosi 0,6 cm, a maksymalna 1,6 cm. Naczynia były obtaczane śladowo na wolnobrotowym kole ręcznym (widoczne ciągi), a powierzchnie wewnętrzne różnokierunkowo zagładzane.

W grupie tej występują brzegi typu A1, A2, A5 wg klasyfikacji U. Maj. Naczynia zdobione były w postaci pasm poziomych żłobków oraz linii falistych nanoszonych grzebieniem, a także nacięć nanoszonych nożykiem garncarskim. Na jednym fragmencie występuje zdobienie wykonane pątykiem na kształt linii falistej (tabl. XII, 11). Dwa fragmenty brzegów

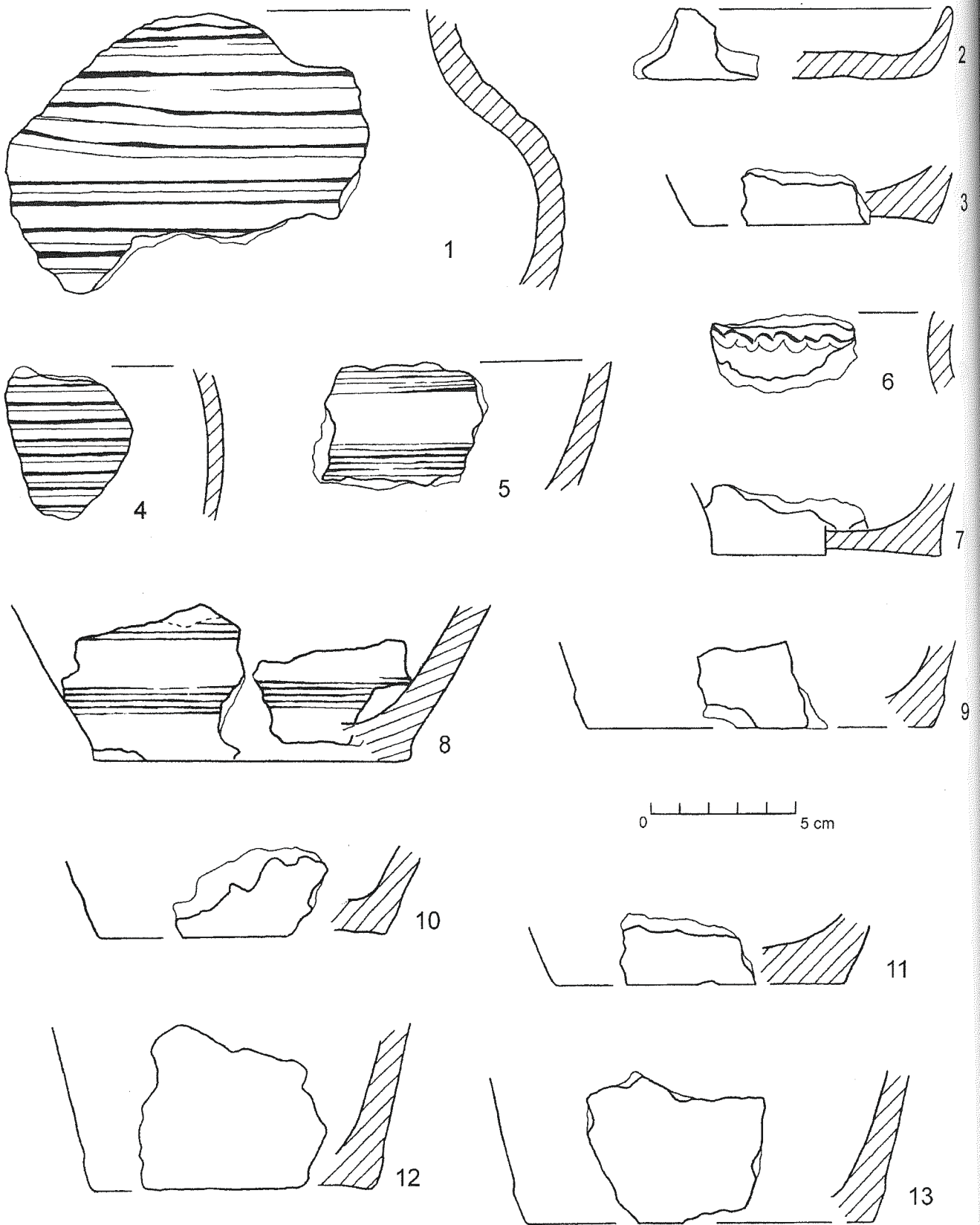

Tabl. I. Tuszyna, pow. Mielec, stan. I. Ceramika z obiektu 1
 Taf. I. Tuszyna, Kreis Mielec, Fundst. I. Keramik vom Objekt 1
 Табл. I. Тушима, пов. Мелец, пам. I. Керамика из объекта 1

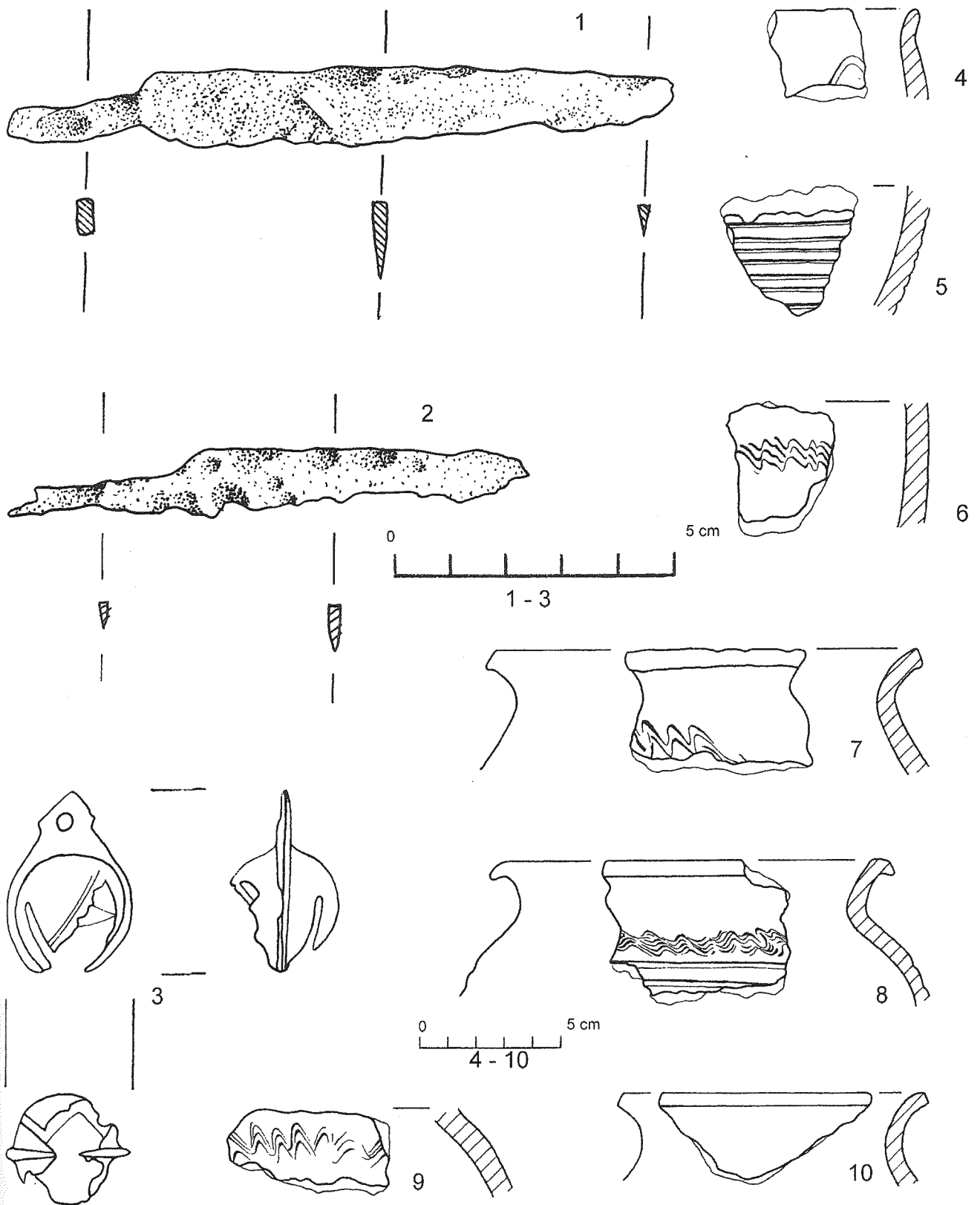

Tabl. II. Tuszyna, pow. Mielec, stan. 1. Ceramika z obiektu 1
 Taf. II. Tuszyna, Kreis Mielec, Fundst. 1. Keramik vom Objekt 1
 Табл. II. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Керамика из объекта 1

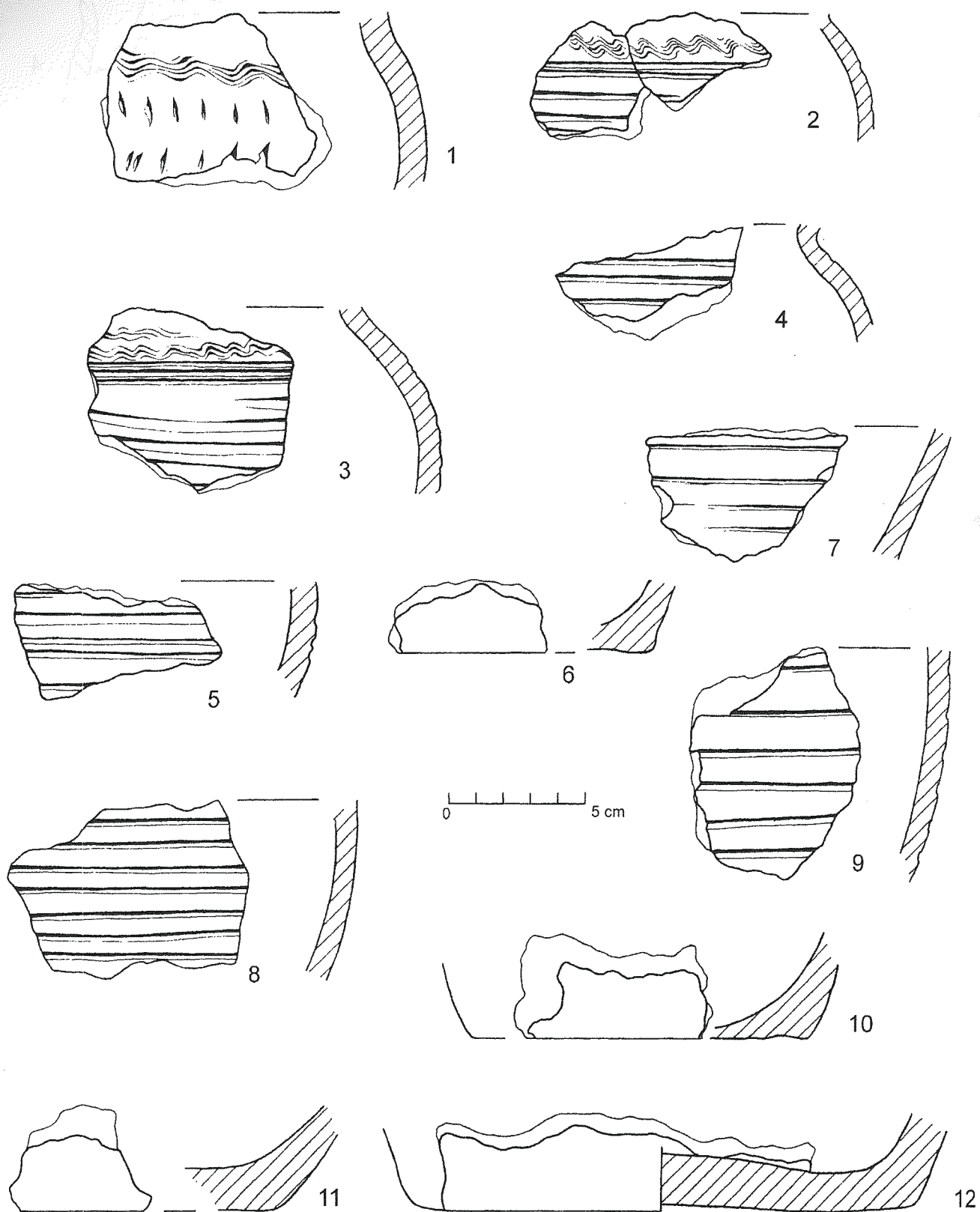

Tabl. III. Tuszyna, pow. Mielec, stan. 1. Ceramika z obiektu 1
 Taf. III. Tuszyna, Kreis Mielec, Fundst. 1. Keramik vom Objekt 1
 Табл. III. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Керамика из объекта 1

Tabl. IV. Tuszyna, pow. Mielec, stan. 1. Materiały z obiektu 2; 1-3 żelazo; ceramika 4-10
 Taf. IV. Tuszyna, Kreis Mielec, Fundst. 1. Materialien vom Objekt 2; 1-3 - Eisen; 4-10 - Keramik
 Табл. IV. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Материалы из объекта 2; 1-3 - железо; 4-10 - керамика

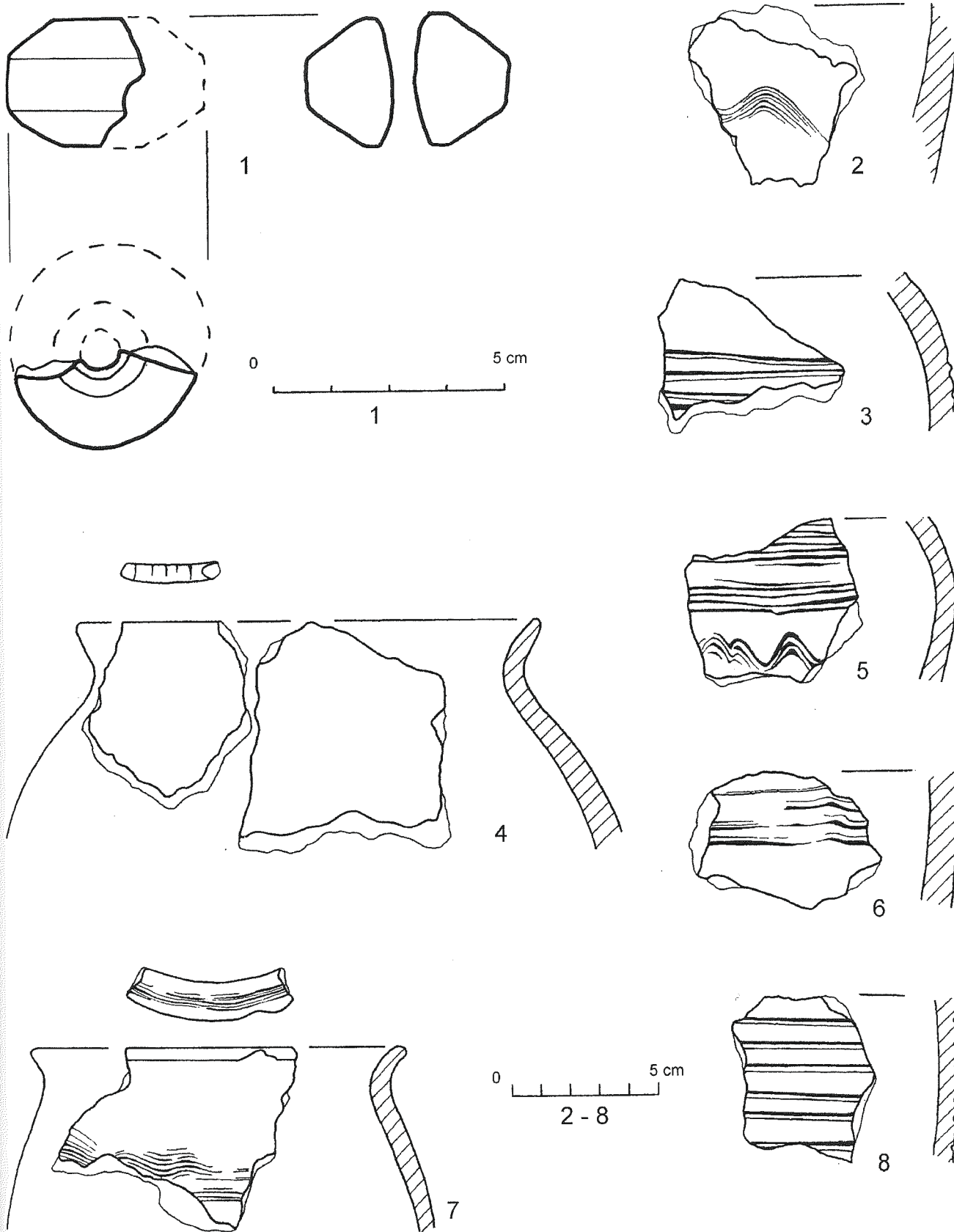
Tabl. V. Tuszyna, pow. Mielec, stan. 1. Ceramika z obiektu 2

Taf. V. Tuszyna, Kreis Mielec, Fundst. 1. Keramik vom Objekt 2

Табл. V. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Керамика из объекта 2

Tabl.
Taf. V
Табл.

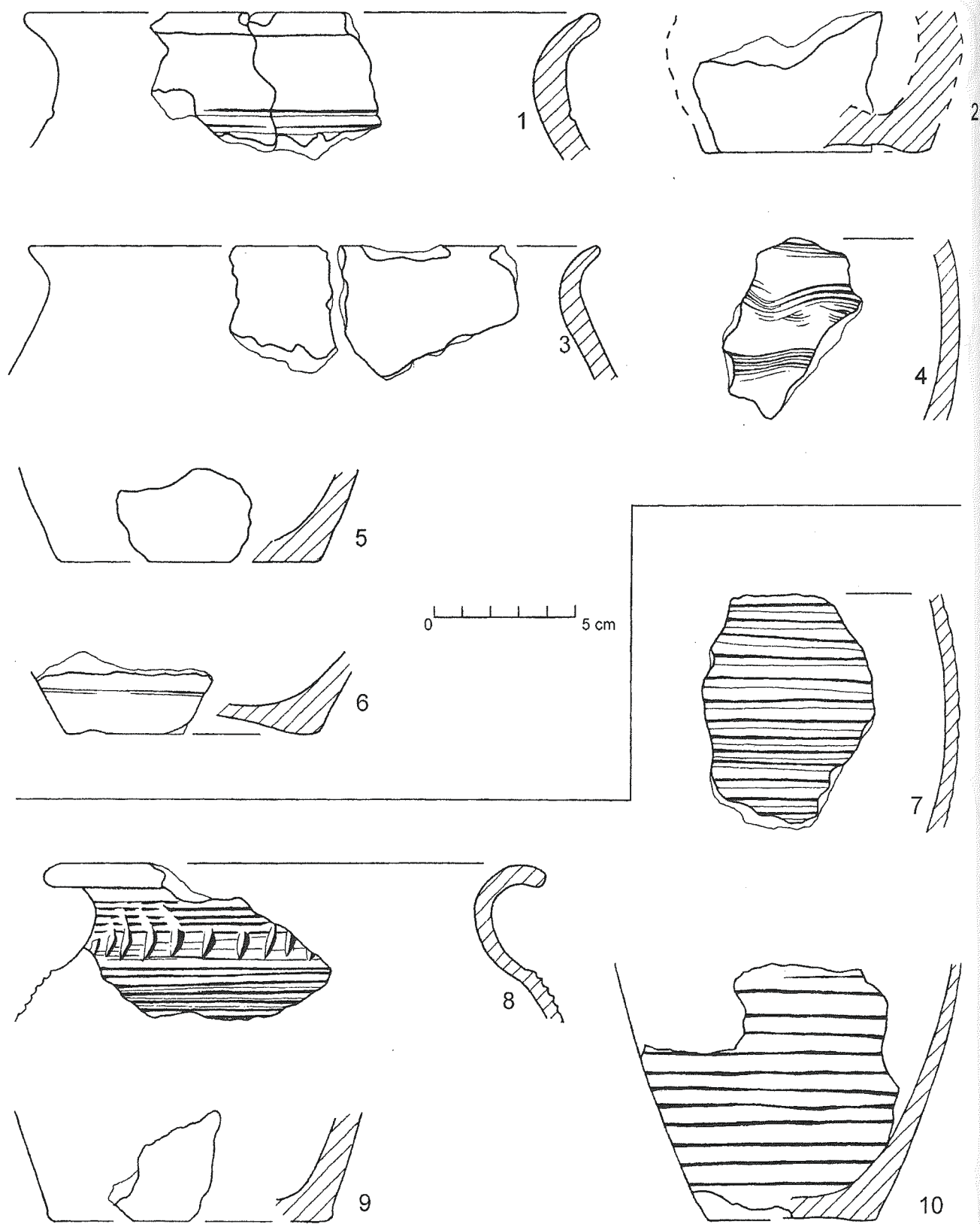

Tabl. VI. Tuszyna, pow. Mielec. Stan. 1. Materiały z obiektu 3; 1 – przęślik; 2-8 ceramika

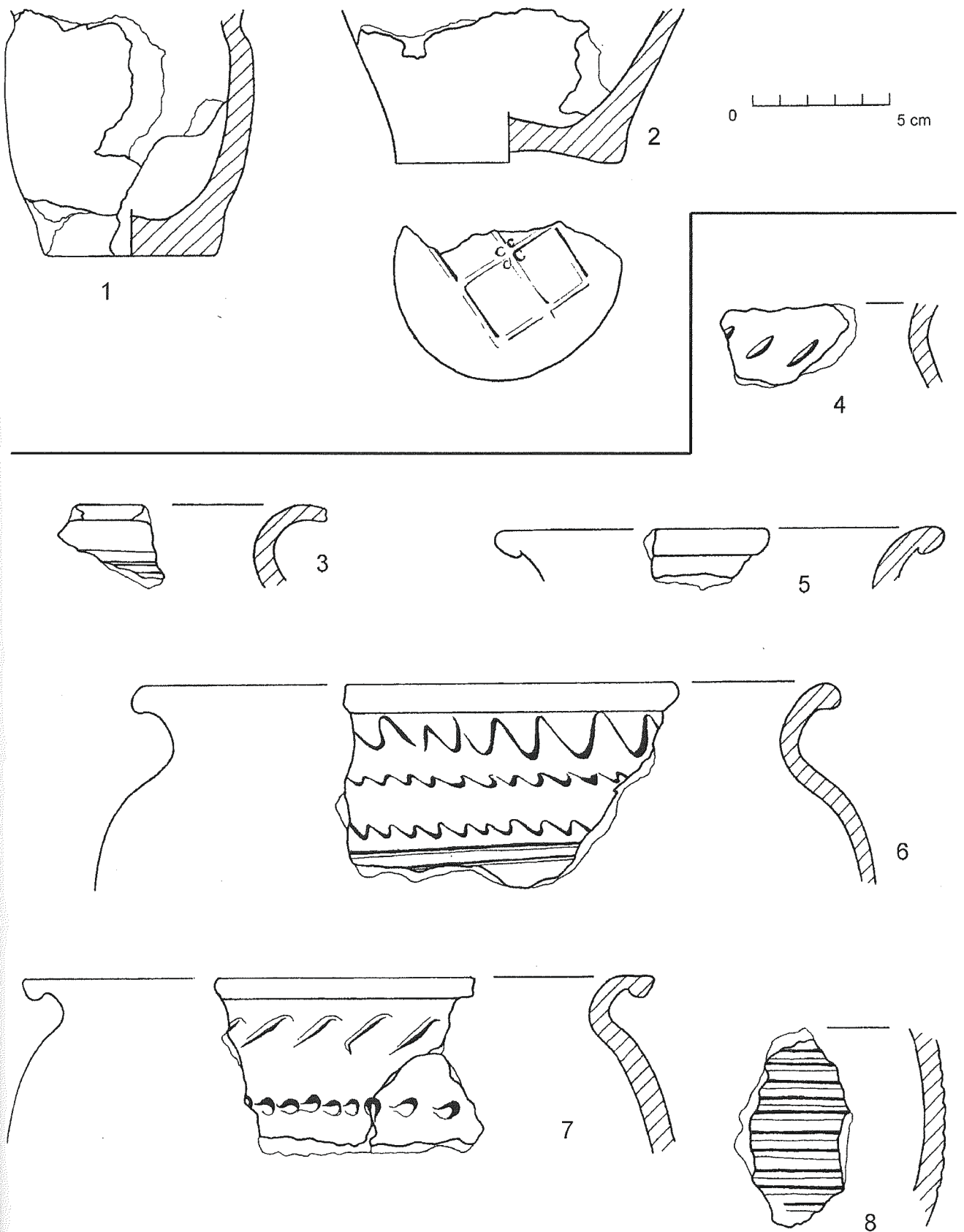
Taf. VI. Materialien vom Objekt 3; 1 – Wirtel, 2-8 – Keramik

Табл. VI. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Материалы из объекта 3; 1 – пряслице; 2-8 – керамика

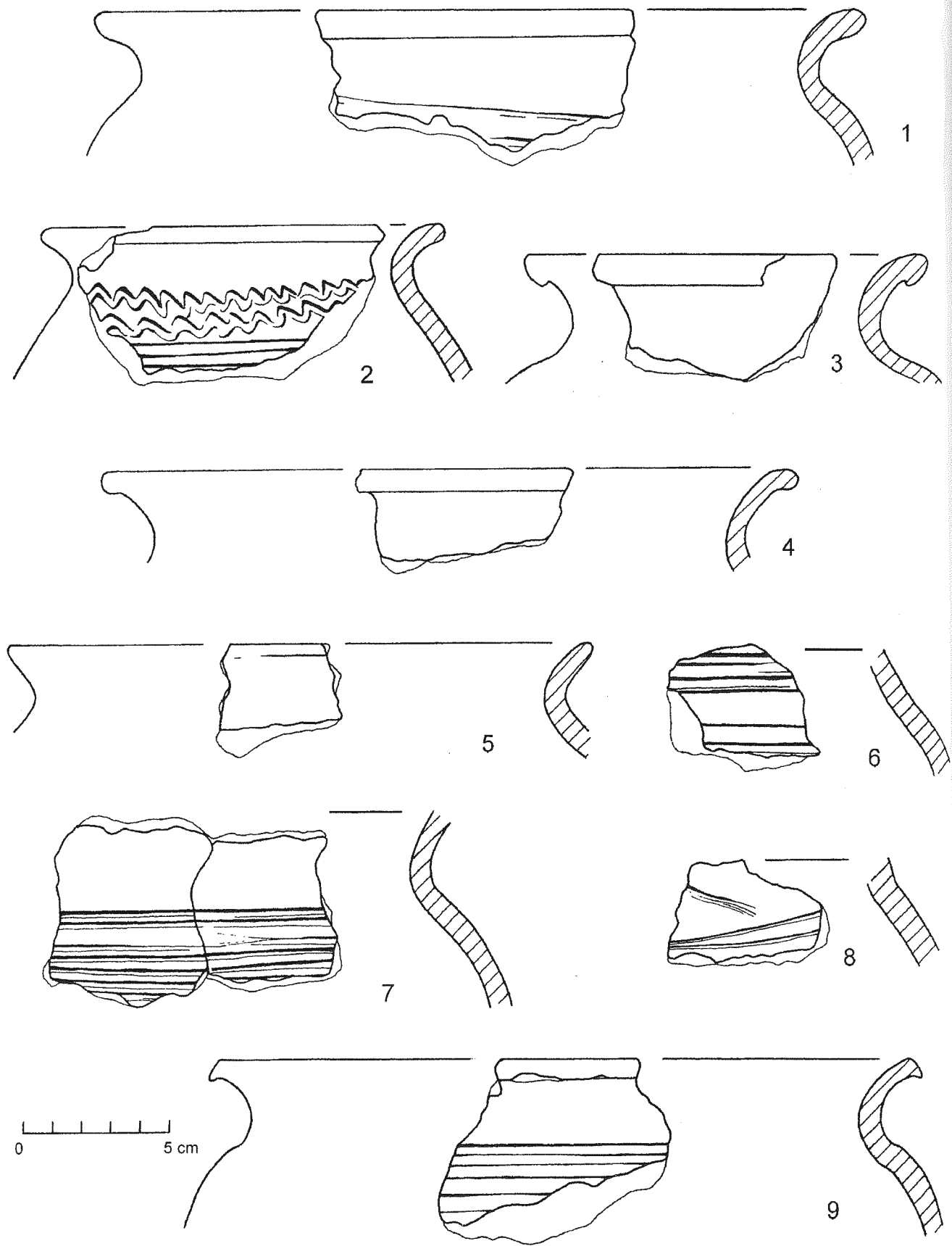

Tabl. VII. Tuszyna, pow. Mielec, stan. 1. Ceramika z obiektu 3 (1-6) i 4 (7-10)
 Taf. VII. Tuszyna, Kreis Mielec, Fundst. 1. Keramik vom Objekt 3; (1-6) und Objekt 4 (7-10)
 Табл. VII. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Керамика из объекта 3 (1-6) и 4 (7-10)

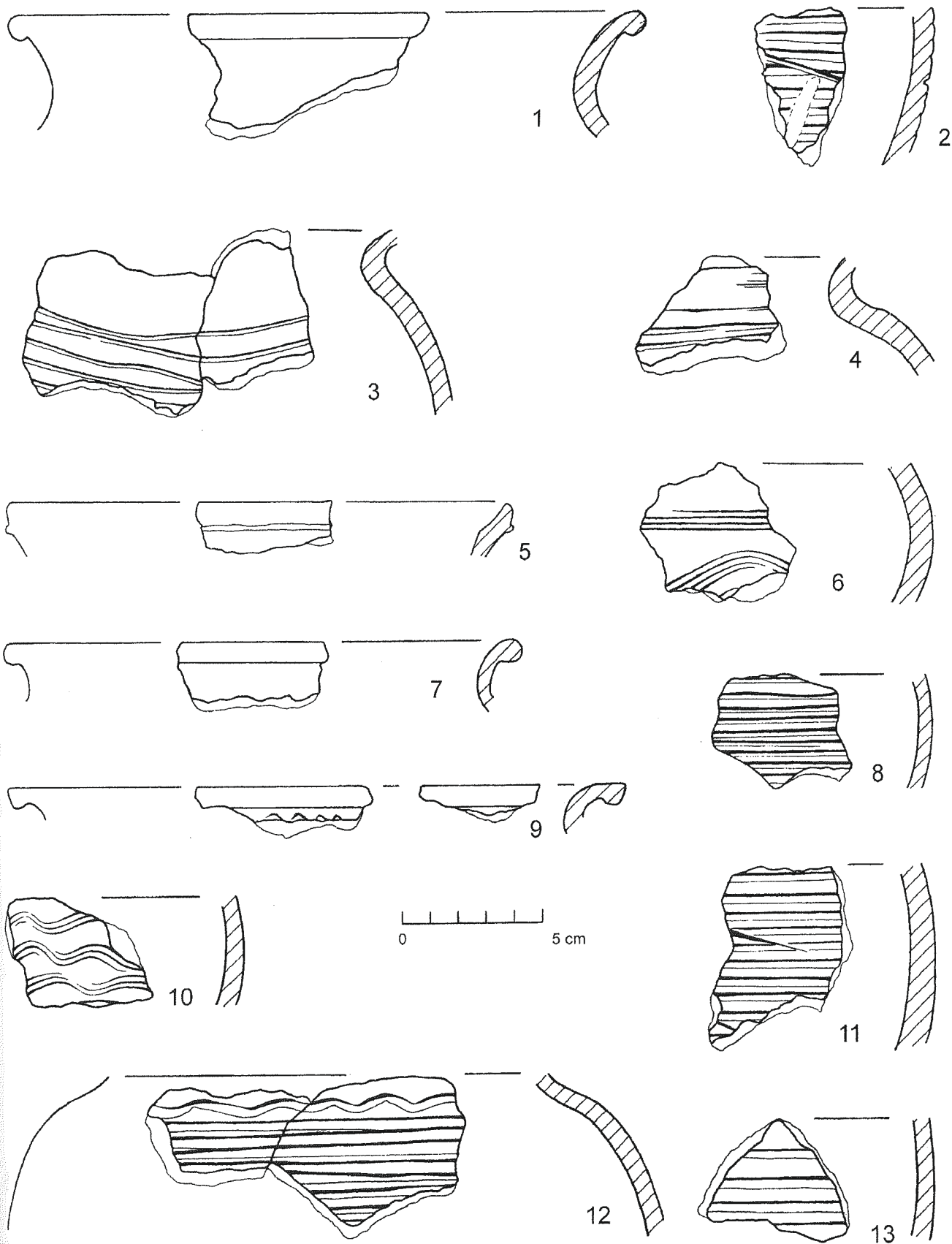
Tabl. VIII. Tuszyna, pow. Mielec, stan. I. Ceramika z obiektu 4 (1-2) i 5 (4-8)
 Taf. VIII. Tuszyna, Kreis Mielec, Fundst. I. Keramik vom Objekt 4 (1-2) und Objekt 5 (4-8)
 Табл. VIII. Тушима, пов. Мелец, пам. I. Керамика из объекта 4 (1-2) и 5 (4-8)

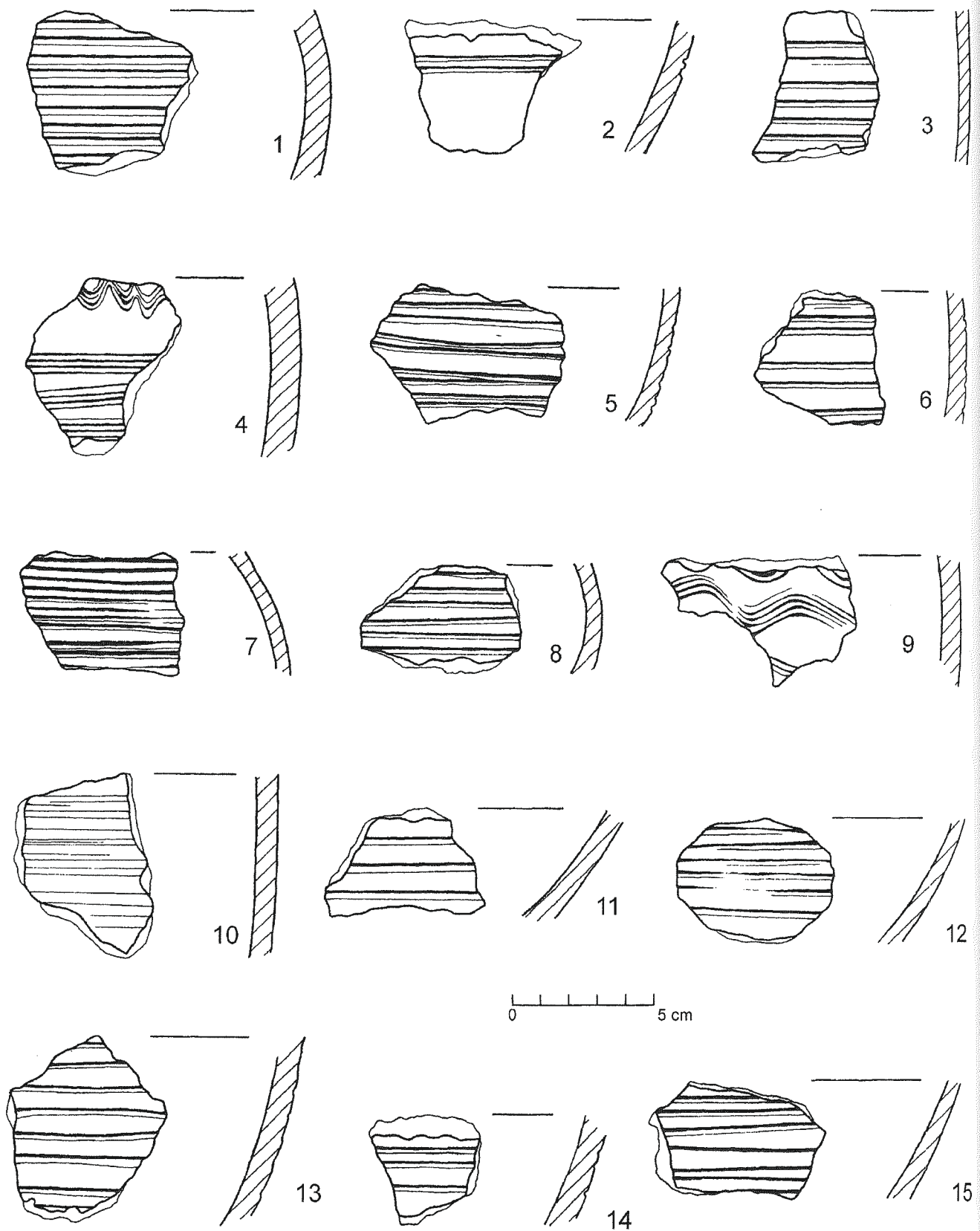
Tabl. IX. Tuszyna, pow. Mielec, stan. 1. Ceramika z obiektu 5
 Taf. IX. Tuszyna, Kreis Mielec, Fundst. 1. Keramik vom Objekt 5
 Табл. IX. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Керамика из объекта 5

Tabl. X
 Taf. X
 Табл. X

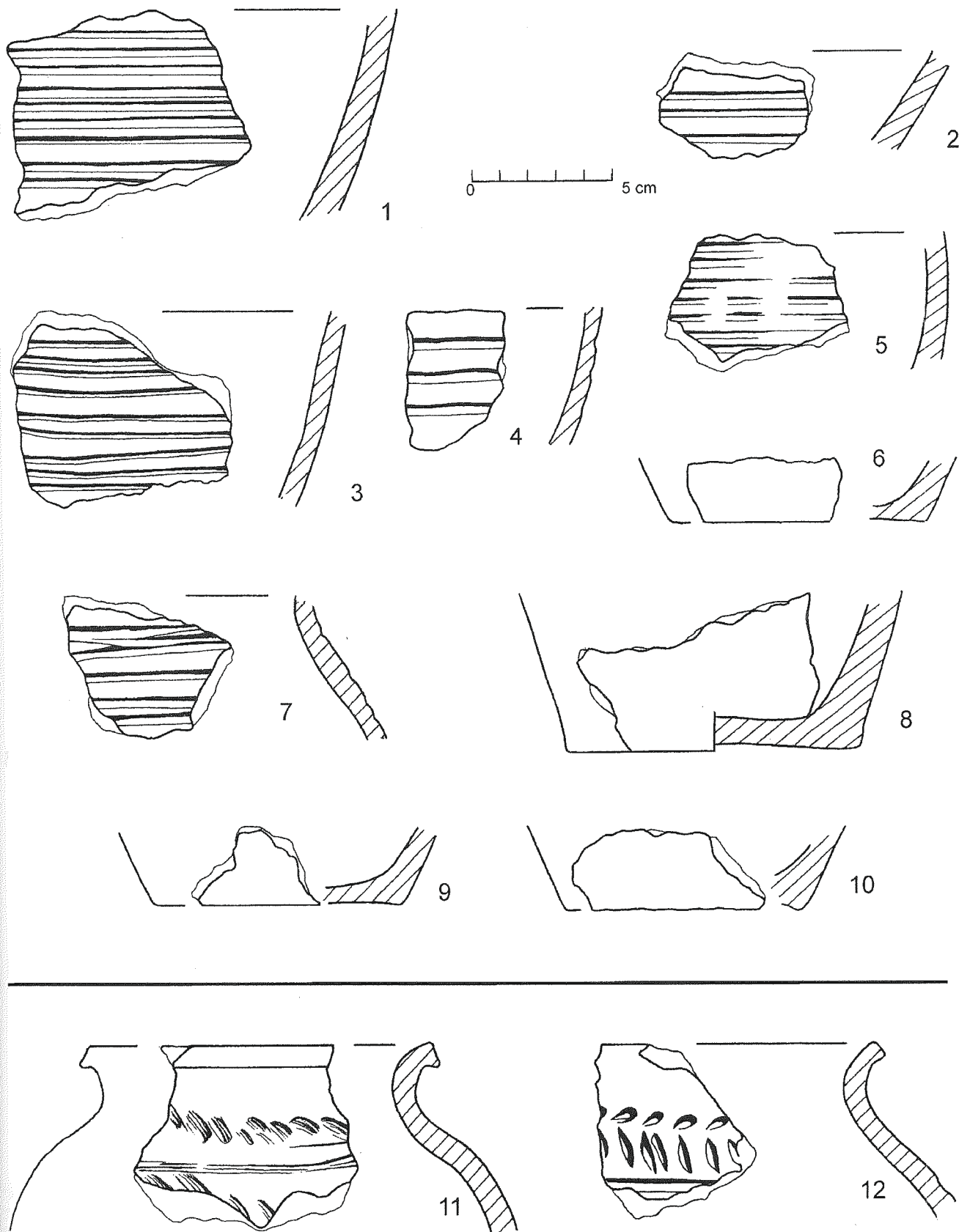

Tabl. X. Tuszyna, pow. Mielec, stan. 1. Ceramika z obiektu 5
 Taf. X. Tuszyna, Kreis Mielec, Fundst. 1. Keramik vom Objekt 5
 Табл. X. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Керамика из объекта 5

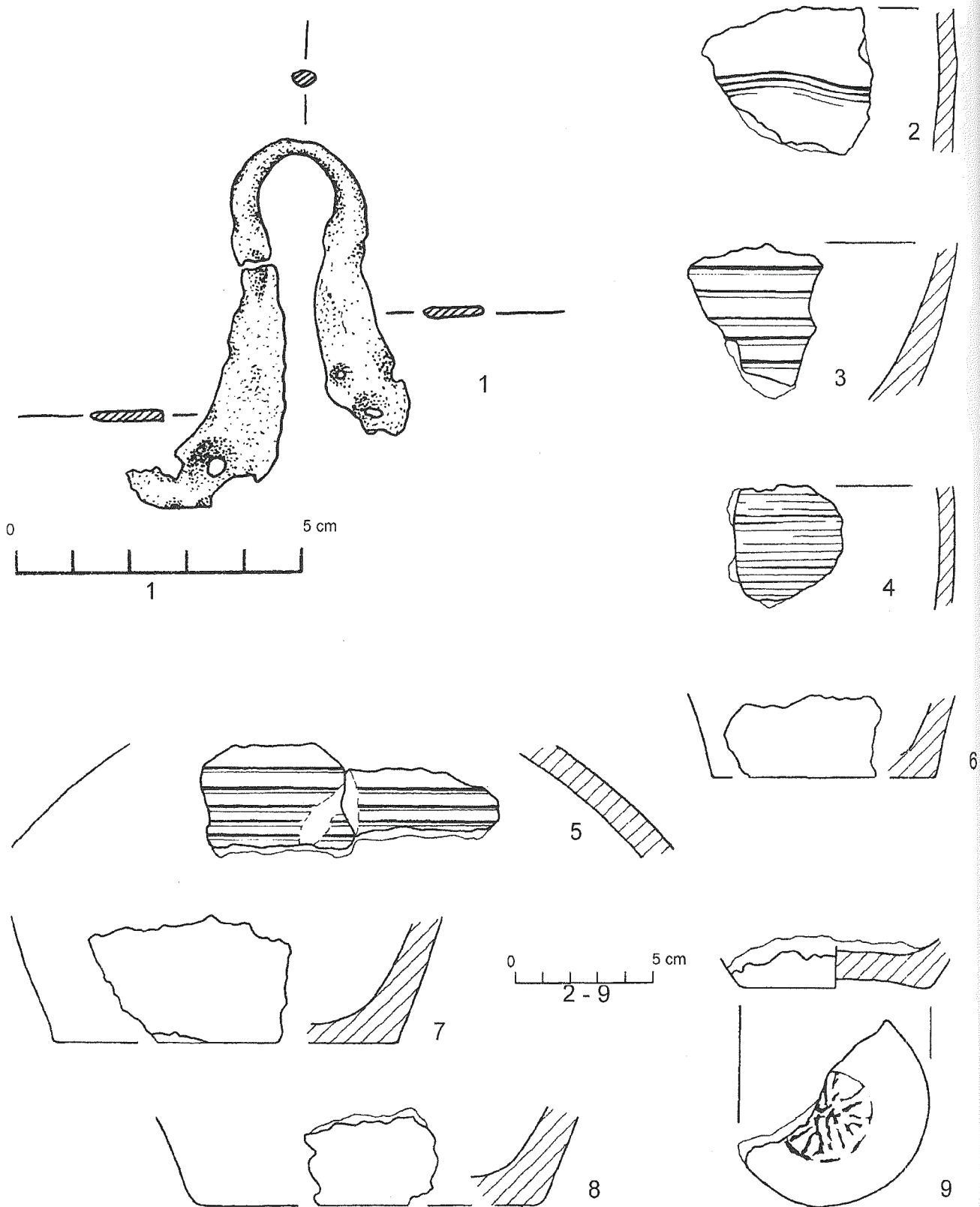

Tabl. XI. Tuszyna, pow. Mielec, stan. I. Ceramika z obiektu 5
 Taf. XI. Tuszyna, Kreis Mielec, Fundst. I. Keramik vom Objekt 5
 Табл. XI. Тушима, пов. Мелец, пам. I. Керамика из объекта 5

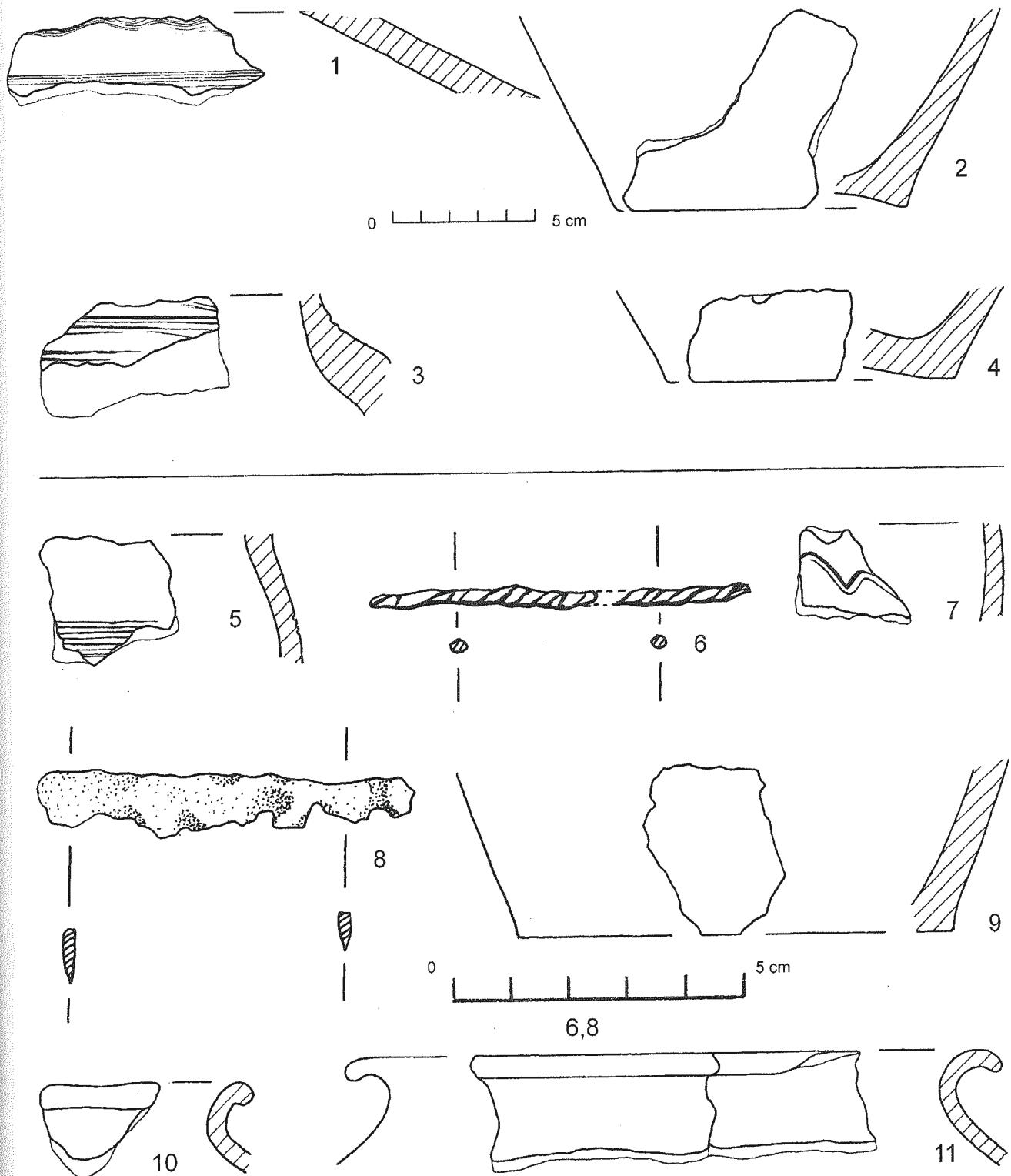

Tabl. XII. Tuszyna, pow. Mielec, stan. 1. Ceramika z obiektu 5 (1-10) i 8 (11-12)
 Taf. XII. Tuszyna, Kreis Mielec, Fundst. 1. Keramik vom Objekt 5 (1-10) und 8 (11-12)
 Табл. XII. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Керамика из объекта 5 (1-10) и 8 (11-12)

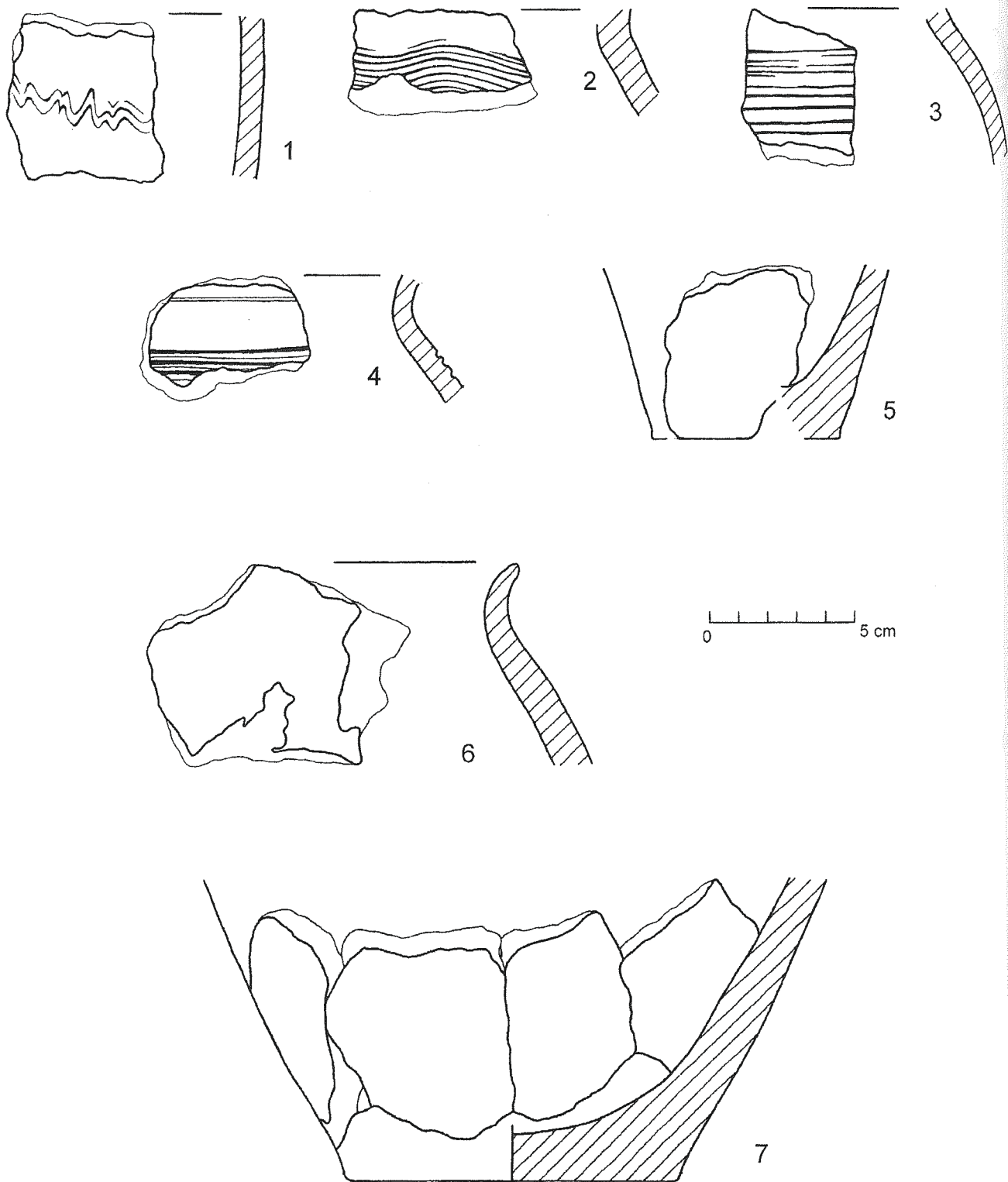

Tabl. XIII. Tuszyna, pow. Mielec, stan. 1. Materiały z obiektu 8; 1 – żelazo, 2-9 – ceramika
 Taf. XIII. Tuszyna, Kreis Mielec, Fundst. 1. Materialien vom Objekt 8; 1 – Eisen, 2-9 – Keramik
 Табл. XIII. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Материалы из объекта 8; 1 – железо; 2-9 – керамика

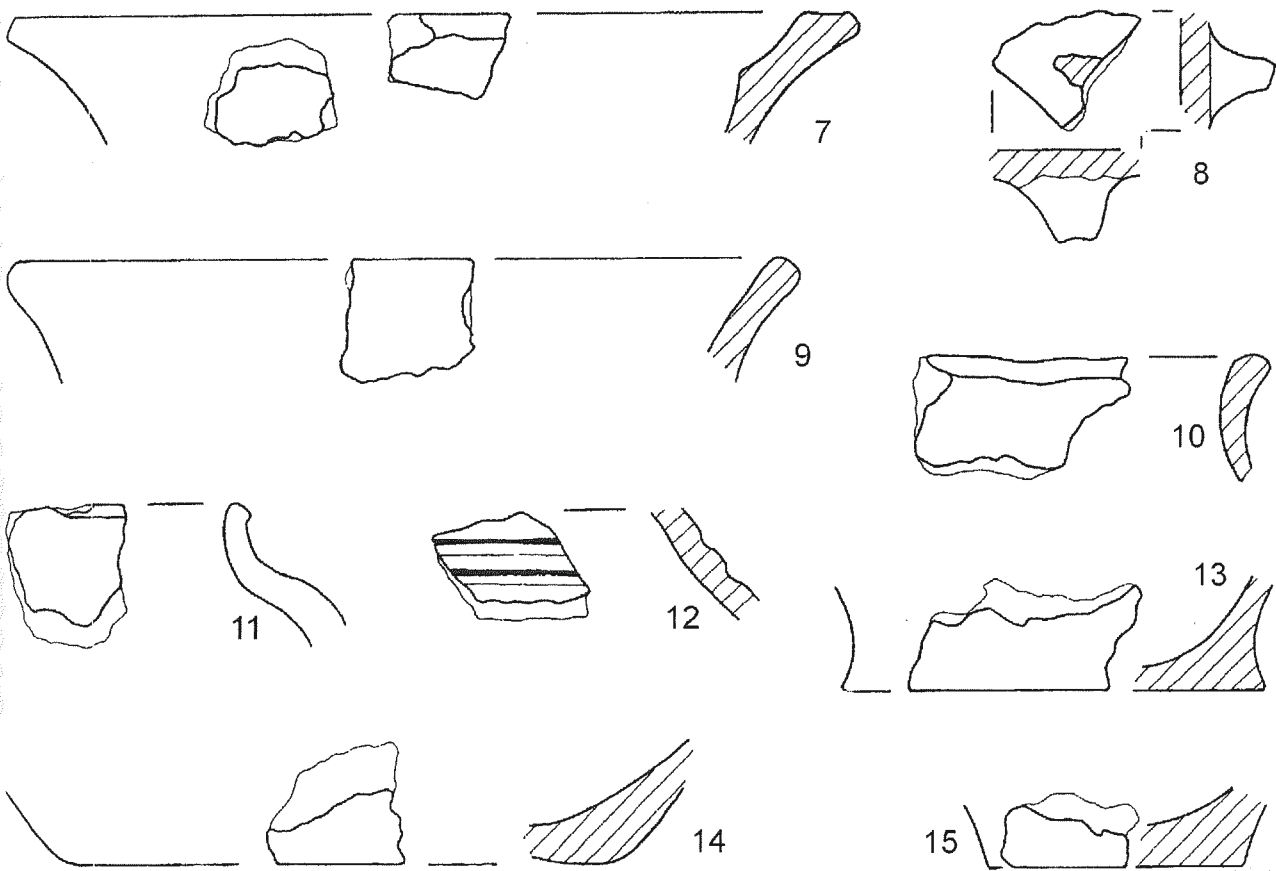
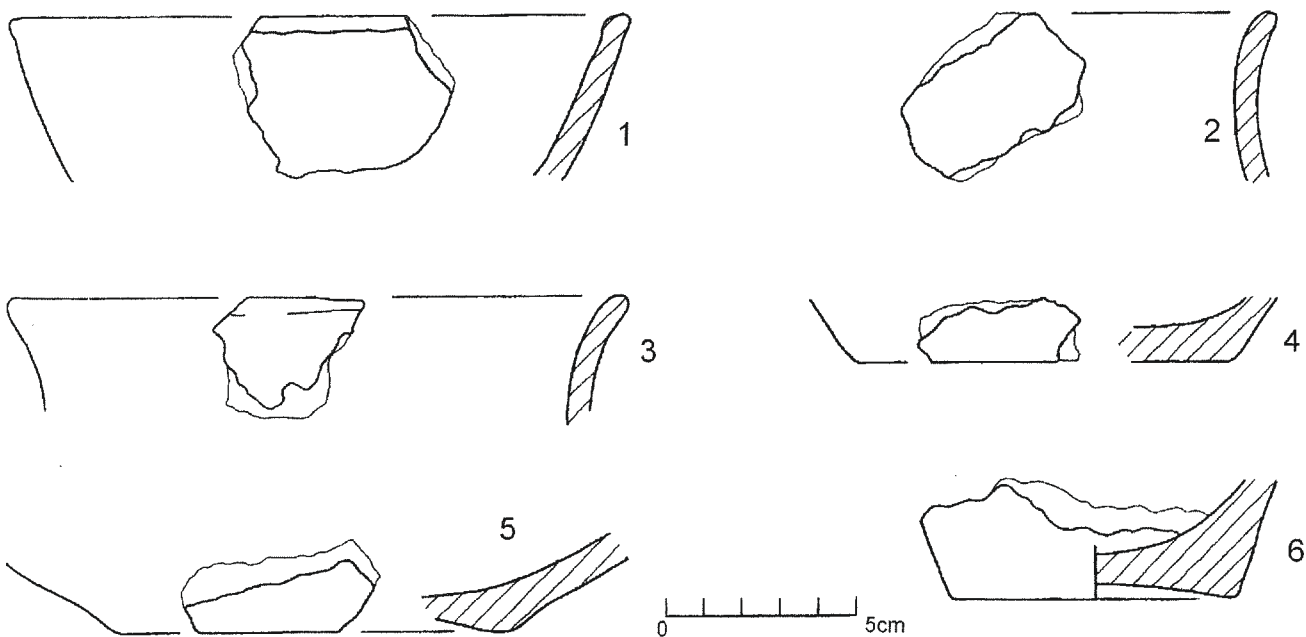

Tabl. XIV. Tuszyma, pow. Mielec, stan. I. Materiały z obiektu 8 (1-4) i ara 4 ćw. C (5), 13 (6-8), 14 (9-11)
 Taf. XIV. Tuszyma, Kreis Mielec, Fundst. I. Materialien vom Objekt 8 (1-4) und vom Ar. Viertel C (5), 13 (6-8), 14 (9-11)
 Табл. XIV. Тушима, пов. Мелец, пам. I. Материалы из объекта 8 (1-4) и ара 4 кв. С (5), 13 (6-8), 14 (9-11)

Tabl. XV. Tuszyna, pow. Mielec, stan. 1. Ceramika z wykopu sondazowego, ar 64, 65, 68 (1-5), material bez metryki (6,7)
 Taf. XV. Tuszyna, Kreis Mielec, Fundst. 1. Keramik aus der Sondierungsschnitt Ar 64, 65, 68 (1-5), Material ohne Markierung (6,7)
 Табл. XV. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Керамика из шурфа, ар 64, 65, 68 (1-5), материал без привязки (6, 7)

Tabl. XVI. Tuszyna, pow. Mielec, stan. I. Ceramika z obiektu 6 (1-6) i arów
 Taf. XVI. Tuszyna, Kreis Mielec, Fundst. I. Keramik vom Objekt 6 (1-6) und von den Aren
 Табл. XVI. Тушима, пов. Мелец, пам. I. Керамика из объекта 6 (1-6) и аров

z wypełniska obiektu nr 3 mają ornamentowane krawędzie. Jeden z nich zdobiony jest na krawędzi po stronie zewnętrznej pionowymi nacięciami bądź odciskami (tabl. VI, 4), a drugi na wewnętrznej stronie krawędzi zdobiony jest w postaci pasma falistych żłobków naniesionych grzebieniem (tabl. VI, 6). Ornamentowanie krawędzi po stronie wewnętrznej jest rzadko spotykane poza starszą fazą wczesnego średniowiecza. Ornament ten jest częsty na ceramice awarskiej datowanej na VII – pocz. IX w. Ornamentowanie krawędzi w postaci nacięć lub dołków jest częste na Słowiańszczyźnie wschodniej w VI?, VII–IX w., co ma również liczne analogie na cmentarzyskach typu awarskiego (M. Parczewski 1982, s. 58).

Zrezygnowano z wyodrębniania typów naczyń ze względu na znaczne rozdrobnienie materiału, klasyfikacja taka mogłaby być mało wiarygodna.

Ceramika grupy I występuje w obiekcie nr 2 i stanowi 32% ułamków naczyń z jego wypełniska, w obiekcie nr 3 – 60%, nr 4 – 1,7%. W Polsce południowo-wschodniej ceramika zbliżona do grupy I występuje w Bachórze stan. 16 (M. Parczewski 1999, s. 348), Niepli stan. 7 (A. Tyniec 1994, s. 239), Przemyślu stan. 124 (M. Tworzydło 2001, s. 142–160), Uluczu stan. 3 (I. Mianowska, 2001 s. 85–115). Biorąc pod uwagę cechy technologiczne ceramiki tej grupy, może być ona datowana na 2 poł. VIII – 2 poł. IX wieku. Za datowaniem tym przemawia obecność tłuczni skalnego o ziarnach bardzo grubych i grubych, śladowe obtaczanie, typy brzegów: A1, A2, A5 wg U. Maj i grzebykowe wątki ornamentacyjne. Tę grupę technologiczną datuje również obecność w wypełnisku obiektu nr 2 wisiorka dzwoneczkowatego datowanego na 2 poł. VIII – poł. IX w.

Grupa II – Jako substancję schudzającą glinę tej grupy naczyń wykorzystano tłuczeń skalny od bardzo gruboziarnistego po drobnoziarnisty w ilości od bardzo dużej do małej. Szamot od grubego po drobny w ilości od dużej do małej. Piasek średnioziarnisty w dużej, średniej i małej ilości. W materiale ceramicznym widoczne wypieranie domieszki gruboziarnistej przez średnioziarnistą, w dalszym ciągu jednak występuje domieszka gruboziarnista.

Naczynia były lepione ręcznie metodą taśmowo-ślizgową (taśmy widoczne w przełamach). Wewnętrzne powierzchnie były różnokierunkowo zagładzane, powierzchnie, zewnętrzne częściowo obtaczane, brzegi silnie formujące obtaczane (widoczne ciągi).

Na dwóch ułamkach naczyń grupy II stwierdzono ślady gładzenia w postaci tzw. „angoby” (tabl. I, 6, IV, 9), która występuje głównie w VI–VIII w., a sporadycznie jeszcze w IX w. (M. Parczewski 1982, s. 61). Minimalna grubość skorup wynosi 0,5 cm, a maksymalna 1,1 cm. W grupie tej występują brzegi typu B2, D7, D8, D9, D15, G4 wg klasyfikacji U. Maj. Na dnach widoczny negatyw nakładki koła. Naczynia zdobione były rylcem: pojedyncze żłobki spiralnie obiegające naczynie i pojedyncze linie faliste; grzebieniem: pasma dookólnych żłobków i linii falistych; nożykiem garncarskim: ukośne nacięcia; paznokciem, a także motywem dołków wykonanych patykiem na wzór linii falistej. Ornamenty te są łączone ze sobą, bądź występują pojedynczo. Typy naczyń nie zostały wyodrębnione ze względu na znaczne rozdrobnienie materiału.

Ceramika grupy II występuje w obiekcie nr 1 i stanowi 61,8% ułamków naczyń z jego wypełniska, w obiekcie nr 2 – 36%, w nr 3 – 40%, nr 5 – 28%, nr 8 – 43%.

Ceramika grupy II ma charakter przejściowy między grupą I a III. Wskazuje na to rodzaj domieszki – oprócz domieszki tłuczni skalnego pojawia się domieszka piasku. W grupie tej odnotowano również występowanie negatywu nakładki koła i zdobienie w postaci poziomych żłobków spiralnie obiegających naczynie. Trwają ornamentacyjne wątki grzebykowe. Powyższe cechy pozwalają datować ceramikę grupy II na czas między połową IX a końcem X w.

Grupa III – Glinę tej grupy naczyń schudzano piaskiem średnio- i drobnoziarnistym w dużej i bardzo dużej ilości. Naczynia były lepione ręcznie metodą taśmowo-ślizgową (taśmy widoczne w przełamach) i silnieformująco obtaczane częściowo lub całkowicie (widoczne ciągi). Minimalna grubość skorup 0,5 cm, a maksymalna 1,1 cm. W tej grupie technologicznej występują brzegi typu: A3, A5, C1, D1, D3, D5, D7, D8, D11, F1 wg klasyfikacji U. Maj. Zdobienie w postaci poziomych żłobków spiralnie obiegających naczynie, pojedynczą linią falistą i pasmami linii falistych i poziomych, pionowych nacięć nożykiem garncarskim. Motywy zdobnicze były łączone, bądź występowały pojedynczo. Na dwóch fragmentach den widoczny znak garncarski (tabl. XIII, 9, tabl. VIII, 2). Znak garncarski na ziemiach polskich pojawił się w 2. poł. X w. (M. Parczewski 1982, s. 64).

Nie sporządzono klasyfikacji typów naczyń ze względu na fragmentaryczność materiału ceramicznego (brak całych naczyń). Ceramika grupy III występuje w obiekcie nr 1 i stanowi 37,4%, ułamków naczyń z jego wypełniska, w obiekcie nr 2 – 32%, nr 4 – 98,3%, nr 5 – 72%, nr 8 – 57%. Ceramika grupy III datowana jest od przełomu X/XI w. do XI w. Ze względu na brak dobrych datowników towarzyszących ceramice grupy III w wypełniskach obiektów, podstawą takiego datowania są takie cechy jak: występowanie domieszki piasku oraz przewaga ornamentu rylcowego.

Grupa IV (talerze)

Do grupy talerzy zaklasyfikowano 1 fragment naczynia. Gлина schudzana tłuczniem skalnym o ziarnach grubych i średnich w dużej ilości i szamotem o ziarnach średnich w dużej ilości. Naczynie było wyłącznie lepione ręcznie, na dnie ślady podsypki. Grubość ścianki 0,6 cm. Fragment ten wystąpił w obiekcie nr 1 i stanowi 0,8% ułamków naczyń z jego wypełniska. Ze względu na niewielką zmienność form tej kategorii przedmiotów na przestrzeni czasu, zabytek ten może być datowany na poł. IX – poł. XI w. Datowanie to oparte jest na chronologii ceramiki, w kontekście której zabytek ten wystąpił. Podobny zabytek odnaleziono w Mielcu na stan. 16 (P. Mitura 1994, s. 323).

3.2. ANALIZA POZOSTAŁYCH ZABYTKÓW RUCHOMYCH

W wypełnisku obiektu nr 2 odnaleziono trzy noże żelazne – analizie poddano jednak tylko dwa. Oba noże to formy typowe. Pierwszy z nich, większy, którego całkowita długość wynosi 12 cm, długość głowni 9,5 cm, maksymalna szerokość

główni 1,4 cm, przekrój główki trójkątny. Trzpień wyodrębniony dwustronnie o szerokości 0,7 cm i prostokątnym przekroju (tabl. IV, 1). Drugi nóż ma całkowitą długość 9,4 cm, przekrój główki trójkątny, tyłek prosty. Trzpień wyodrębniony jednostronnie o trójkątnym przekroju (tabl. IV, 2). Trzeci analizowany zabytek tej kategorii jest silnie skorodowany, o długości 6,1 cm i trójkątnym przekroju. Nóż (?) pochodzi z ara 12 (tabl. XIV, 8).

Noże pochodzące z wypełniska obiektu nr 2 to zabytki typowe o szerokiej chronologii i zasięgu (M. Parczewski 1988, s. 88) Datuje się je na podstawie ceramiki naczyniowej z obiektu na połowę IX – połowę XI w. Bliższe datowanie jest niemożliwe ze względu na duże przemieszanie materiału w wypełnisku obiektu. Trzeci nóż (?) pochodzący z warstwy może być zarówno wczesnośredniowieczny, jak i pradziejowy.

W tej kategorii zabytków występuje wisior dzwoneczkowy, który zasługuje na szczególną uwagę (tabl. IV, 3). Zabytek ten wystąpił w wypełnisku obiektu nr 2. Ze względu na brak analiz laboratoryjnych, trudno jednoznacznie stwierdzić z jakiego metalu jest wykonany. Na podstawie jego oględzin można się domyślać, że wykonany jest z żelaza i miedzi (?). Wskazują na to ślady rdzy i śniedzi (ryc. 11). Długość wisiora wynosi 3,2 cm, a szerokość 2,3 cm. Dzwoneczek ma formę kulistą, podzielony jest na dwie półkule przez żeberko, które zakończone jest płytką z okrągłym otworem do zawieszania. Wisior nosi ślady krzyżowego rozcięcia od dołu. Na jednej z jego płaszczyzn widoczny jest skośny żłobek.

Identyczny wisior dzwoneczkowy odkryto w Wojciechowie, pow. Puławy. Odnaleziony został w kurhanie, a interpretowany jest jako dzwonek z uprzęży końskiej. Na podstawie towarzyszącej mu ceramiki datowany jest od 2 poł. VIII do 2 poł. IX (B. Bargieł, J. Gurba 1985, s. 29).

Ryc. 11. Wisior dzwoneczkowy. (fot. K. Łojowska)

Abb. 11. Tuszyna, Kreis Mielec, Fundst. 1. Keramik vom Objekt 1 (fot. K. Łojowska)

Рис. 11. Тушима, пов. Мелец, пам. 1. Коло-коловидная подвеска (фот. К. Лойовска)

Można przyjąć poprzez analogię do dzwoneczka z Wojciechowa, że dzwoneczek z Tuszymy ma podobne datowanie i jest pochodzenia zakarpackiego lub bałkańskiego (T. Malinowski 1993, s. 104). Domniemana chronologia dzwoneczka nie jest zgodna z datowaniem ceramiki w kontekście, w którym go odnaleziono, to znaczy w przedziale poł. IX – poł. XI wieku. Możliwe, że znalazł się w obiekcie nr 2 przypadkowo, na złożu wtórnym, lub służył dłużej niż wspomniany dzwonek z Wojciechowa. Wtedy za górną granicę jego funkcjonowania należy przyjąć wiek XI.

Z wypełniska obiektu nr 3 wydobyto przęślik ceramiczny. Ze względu na jego fragmentaryczne zachowanie można przyjąć, że jego średnica wynosiła ok. 3,5 cm, a średnica otworu 0,7 cm, wysokość 2,2 cm. Jest to przęślik dwustożkowy typu 1a wg M. Parczewskiego (M. Parczewski 1988, s. 89). Typ o szerokim zasięgu chronologicznym i terytorialnym. W oparciu o towarzyszącą mu ceramikę datowany jest od 2 poł. VIII do schyłku X wieku.

Wypełnisko obiektu nr 8 zawierało przedmiot metalowy w dwóch fragmentach, znacznie skorodowany. Przedmiot ten wykonany jest z kawałka drutu o średnicy ok. 0,4 cm, rozklepanego na końcach, na których znajdują się otwory na nity. Przypuszczalnie jest to element wiadra (tabl. XIII, 1). Na podstawie towarzyszącej mu ceramiki datuje się go od X do XI w.

Złamany fragment torowanego drutu o średnicy ok. 0,3 cm, pochodzący z ara 13 (tabl. XIV, 6) nie posiada bardziej precyzyjnego datowania.

Kamień żarnowy odnaleziono w centrum wypełniska obiektu nr 4. Średnica: 44 cm, grubość otworu: 6 cm, średnica otworu: 5 cm. Powierzchnia pracująca znacznie wygładzona. Ze względu na niewielką zmienność formy tego rodzaju zabytków od okresu rzymskiego do wczesnego średniowiecza (K. Godłowski 1960, s. 102), kamień żarnowy nie może być dokładnie datowany, jak tylko na przełom X/XI w. – poł. XI w.. Datowanie to oparte jest na ceramice w kontekście, której zabytek ten odnaleziono.

3.3. ANALIZA OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH

Ze względu na brak zachowanych elementów konstrukcyjnych oraz brak danych co do rodzaju wypełnisk, interpretacja obiektów opierać się może tylko na podstawie wielkości i formy jam, oraz obecności w nich zabytków ruchomych.

Obiekty nr 1, 2, 3, 5 na podstawie parametrów wielkościowych zawierających się między 250–350 a 400–440 cm, oraz kształcie i zawartości (patrz materiały) interpretuje się jako obiekty typu I wg W. Szymańskiego (W. Szymański 1967, s. 153), grupy A wg M. Dulnicza (M. Dulnicz 2001, s. 120). Rekonstruuje się je jako pozostałości naziemnych budynków mieszkalnych z zagłębioną częścią przypaleniskową.

Obiekty nr 4 i 8 na podstawie wymiarów, które wynosiły 150–180 x 150–200 cm, oraz kształtu i zawartości, interpretuje się jako obiekty typu II wg W. Szymańskiego (W. Szymański 1967, s. 153), grupy D wg M. Dulnicza (M. Dulnicz 2001, s. 121). Interpretuje się je jako niemieszkalne, o charakterze gospodarczym.

Ze względu na brak zabytków ruchomych w wypełniskach obiektu nr 7 i tzw. „plamy ciemnej”, ich funkcja i chronologia są nieokreślone. Mogą to być obiekty wczesnośredniowieczne jak i pradziejowe.

Na pradziejową metrykę obiektu nr 7, wskazywać może jego położenie w niedalekim sąsiedztwie obiektu nr 6, związanego z kulturą trzciniecką (tabl. XVI, 1–6).

4. ROZPLANOWANIE I RAMY CHRONOLOGICZNE

Wczesnośredniowieczna osada w Tuszynie została zniszczona przez zwirownię oraz przebadana w zbyt małym stopniu, aby na podstawie posiadanych materiałów można było wnioskować o jej rozplanowaniu i poszczególnych fazach osadniczych. Mimo to, na podstawie nawet tak niewielu źródeł można wysunąć pewne ostrożne sugestie. Wydaje się, że obiekty nr 2 i 3 są starsze niż pozostałe. Przypuszczenie to oparto na obecności w wypełniskach tych obiektów ceramiki grupy I, oraz obecności w obiekcie nr 2 wisiora datowanego na 2 poł. VIII w. – XI wiek. Obiekty nr 4 i 5 mogły tworzyć jedną zagrodę.

Wskazuje na to bliskie sąsiedztwo, występowanie w ramach obiektu nr 4 ceramiki grupy III i jego gospodarczy charakter, oraz dominacja w obiekcie nr 5 tej samej grupy technologiczno-typologicznej naczyń i jego mieszkalny charakter. Obiekty te mają naj młodszą metrykę – X–XI w.

Przedstawione wyżej ustalenia nie pozwalają na wyróżnienie faz osadniczych, jednak można się dopatrywać śladów takiego rozwarstwienia. Ramy chronologiczne funkcjonowania osady wczesnośredniowiecznej wyznaczają daty: 2. poł. VIII i XI wiek.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

- Bargiel B., Gurba J.
1985 *Wojciechów, stan. 1, gm. loco, woj. lubelskie*, Sprawozdanie z badań terenowych Katedry Archeologii UMCS i Archeologicznego Ośrodka Badawczo-Konserwatorskiego w Lublinie w 1985, Lublin, s. 28–29.
- Dulinicz M.
2001 *Kształtowanie się Słowiańszczyzny Północno-Zachodniej*, Warszawa.
- Godłowski K.
1960 *Źródła archeologiczne do dziejów rolnictwa w Polsce i stan ich opracowania*, Studia z Dziejów Gospodarstwa Wiejskiego, t. 3, Warszawa, s. 7–122.
- Kondracki J.
1965 *Geografia fizyczna Polski*, Warszawa.
- Kunysz A.
1961 *Z pradziejów wsi słowiańskich w Polsce południowo-wschodniej*, ZOW, R. 27, z. 2, s. 112–119.
- 1965 *Puszcza Sandomierska we wczesnym średniowieczu*, Rocznik Województwa Rzeszowskiego, R. IV, Rzeszów, s. 355–392.
- Maj U.
1990 *Stradów, stanowisko 1. Część I. Ceramika wczesnośredniowieczna*, Kraków.
- Malinowski T.
1993 *O wczesnośredniowiecznych dzwonek z ziem polskich*, „APolski”, t. 38, s. 95–115.
- Mianowska I.
2001 *Wczesnośredniowieczna osada w Uluczu, pow. Brzozów, Moravia Magna t. 1*, Kraków, s. 61–115.
- Okoński J., Szpunar B., Szpunar A.
2002 *Materiały wczesnośredniowieczne ze środkowego biegu Wisłoki*, „MSROA”, t. 23, s. 141–169.
- Mitura P.
1994 *Sprawozdanie z badań wielokulturowego stanowiska nr 16 w Mielcu, woj. Rzeszów w 1993 roku*, „MSROA”, t. 15, s. 317–327.
- Parczewski M.
1982 *Płaskowyż Głubczycki we wczesnym średniowieczu*, ZNUJ, Prace Archeologiczne t. 31, Warszawa–Kraków.
- 1988 *Początki kultury wczesnosłowiańskiej w Polsce. Krytyka i datowanie źródeł archeologicznych*, Wrocław.
- 1999 *Czternasty sezon badań wykopaliskowych na st. 16 w Bachórze, pow. Rzeszów*, „MSROA”, t. 20, s. 339–351.
- Szymański W.
1967 *Szeligi pod Płockiem na początku wczesnego średniowiecza*, Wrocław.
- Tworzydło M.
2001 *Materiały z wczesnośredniowiecznej osady w Przemyślu na stan. 124*, Moravia Magna t. 1, Kraków, s. 117–160.
- Tyniec A.
1994 *Wczesnośredniowieczna osada na stan. 7 w Niepli, gm. Jasło*, „MSROA”, t. 15, s. 235–251.

Frühmittelalterliche Siedlung in Tuszyma, Kreis Mielec

Zusammenfassung

Das Thema dieses Berichts bilden frühmittelalterliche Siedlungsmaterialien, die 1958 während der Rettungsarbeiten, im Dorf Tuszyma, Kreis Mielec, Fundst. I (Archäologisches Bild Polens 100–711/1) freigelegt wurden.

In den früheren Arbeiten tritt diese Fundstelle unter dem Namen Dąbie auf. Die Fundstelle Nr. 1 befindet sich auf der sandigen Düne am Hang des Flusses Tuszymka, rechten Seitenflusses vom Fluss Wisłoka. Dieses Areal liegt im Rahmen der Mesoregion des Flusstals vom Fluss Wisłoka genau ihres unteren Laufs, die auf dem Gebiet von Sandomierz – Gesenke lokalisiert ist. Die Rettungsarbeiten hat A. Kunysz, auf den Auftrag vom Bezirksmuseum in Rzeszów, in zwei Etappen, im Sommer 1958 durchgeführt. Man hat Materialien der Trzciniec – Kultur, und auch Materialien aus der Zeit der Römischen Einflüsse und aus dem Frühmittelalter festgestellt. 1961 wurde die Fundstelle nochmals von A. Talar und A. Jodłowski verifiziert. Während dieser Forschungen hat man am Rande einer Kiesgrube Keramik festgestellt.

Nach B. und A. Szpunar, die 1992 auf dieser Fundstelle Geländebegehungen im Rahmen der Forschungen „Archäologisches Bild Polens“ geführt haben, ist die Fundstelle zerstört. Das Fundmaterial fand man am Rande der Fundstelle, und das restliche Areal war als eine Kiesgrube genutzt. Die von A. Kunysz durchgeführten Ausgrabungsarbeiten haben acht unbewegliche Objekte. (Nr 1–8) und den so genannten „dunklen Fleck“ freigelegt. Das keramische Material stammt von der Kulturschicht und aus den Objekten. Die Ausfüllungen des Objekts 7 und des „dunklen Flecks“ haben keine beweglichen Funde geliefert, und das mit 6 markierte Objekt enthielt die Keramik der Trzciniec – Kultur. Im Laufe der erwähnten Forschungen hat man über 1600 Bruchstücke der Tongefäße, 8 Metallfunde, einen keramischen Wirtel und

einen Mahlstein gewonnen. Sieben so genannte ausgesonderete Funde stammen aus den Ausfüllungen der Objekte (drei Messer, Glockenanhänger – Objekt Nr. 2, Wirtel – Objekt Nr. 3, Mahlstein – Objekt Nr. 4, Metallgegenstand – Objekt Nr. 8) zwei nächste fand man außerhalb der Objekte (Messer (?) vom Ar 12 und ein Fragment des torodierten Drahtes vom Ar 13). Dieses Material bilden überwiegend typische Funde, mit einem breiten Verbreitungs – und chronologischen Horizont. Eine Ausnahme bildet der in der Objektausfüllung Nr. 2 gefundene Glockenanhänger.

Die frühmittelalterliche Siedlung in Tuszyma wurde durch die Kiesgrube zerstört und zu wenig erforscht, um aufgrund der Materialien ihre Raumplanung und einzelne Siedlungsphasen zu erkennen. Trotzdem kann man vorsichtig, aufgrund der spärlichen Quellen, gewisse Schlussfolgerungen ziehen. Es scheint nämlich, dass die Objekte 2 und 3 älter als andere sind. Diese Vermutung baut darauf, dass man in den Ausfüllungen dieser Objekte die zur Gruppe I gehörende Keramik fand und, dass im Objekt 2 ein in die zweite Hälfte des VIII Jhs. – XI Jh. datierter Anhänger festgestellt wurde. Die Objekte 4 und 5 konnten ein Gehöft bilden. Darauf weisen nahe Nachbarschaft dieser Objekte, das Vorhandensein im Rahmen des Objekts 4 der zur Gruppe III gehörenden Keramik, wirtschaftlicher Charakter dieses Objektes sowie auch Dominierung im Objekt 5 der Gefäße aus derselben technologisch – typologischen Gruppe sowie auch sein Wohncharakter hin. Diese Objekte sind am jüngsten und werden in das X–XI Jh. datiert.

Die oben dargestellten Schlussfolgerungen lassen keine Siedlungsphasen unterscheiden, man kann jedoch ihre Spuren erkennen. Die chronologischen Rahmen dieser frühmittelalterlichen Siedlung markieren die Daten: zweite Hälfte des VIII Jhs. und das XI Jh.

Катажина Лойовска

Раннесредневековое поселение в Тушимае, пов. Мелец

Резюме

Предметом настоящего исследования являются раннесредневековые материалы поселения, выявленного в ходе охранных раскопок в 1958 году в селе Тушимае пов. Мелец, пам. I (АСП 100-71/1).

В предшествующей литературе памятник выступает под названием местности Донбе. Памятник I находится на песчаной дюне на склоне долины реки Тушимки, правого притока Вислоки. Эта территория лежит в пределах мезорегиона долины нижней Вислоки, относящегося к Сандомирской низменности. По поручению Жешовского

окружного музея А. Куныш проводил охранные раскопки в два этапа летом 1958 года. Были выявлены материалы тшцинецкой культуры, римского и раннесредневекового периодов. В 1961 году памятник вторично обследовали А. Талар и А. Йодловски. Ими обнаружена керамика вблизи карьера гравия. Согласно Б. с А. Шпунарам, проводившим в 1992 году археологическую разведку в пределах АСП, памятник является разрушенным. Находки обнаружены на его окраине, остальная поверхность занята карьером по добыче гравия. Раскопками А. Куныша открыты восемь

объектов (№ 1–8) и т.н. «темное пятно». Керамический материал происходит из культурного слоя и из объектов. Заполнение объектов № 7 и т.н. «темного пятна» не содержало вещевых находок, объект, обозначенный № 6, содержал керамику тшцинецкой культуры. В ходе выше упомянутых работ выявлены более 1600 фрагментов глиняных сосудов, восемь металлических находок, керамическое пряслице и жерновой камень. Семь т.н. индивидуальных находок происходят из заполнения объектов (три ножа и колоколовидная подвеска – объект № 2, пряслице – объект № 3, жерновой камень – объект № 4, железный предмет – объект № 8), еще два предмета выявлены вне объектов (нож (?) из ара 12 и фрагмент проволоки из ара 13). В этом материале преобладают находки с широким хронологическим и территориальным диапазоном распространения. Исключение составляет колоколовидная подвеска, выявленная в заполнении объекта № 2.

Раннесредневековое поселение в Тушине уничтожено карьером по добыче гравия, в результате чего степень изучения памятника настолько незначительна, что не позво-

ляет судить об общей планировке и хронологических фазах функционирования поселения. Тем не менее, даже на основании такого малочисленного источника можно выдвинуть осторожные предположения. Представляется, что объекты № 2 и 3 являются более ранними, чем остальные. Это предположение опирается на наличие в заполнении этих объектов керамики группы I и присутствии в объекте № 2 подвески, датированной 2 пол. VIII–XI века. Объекты № 4 и 5 вероятно составляли один двор. На это указывает их близкое соседство, наличие в объекте № 4 керамики группы III и его хозяйственный характер, а также преобладание в объекте № 5 аналогичной технико-технологической группы сосудов и его жилой характер. Эти объекты являются наиболее поздними – X–XI в.

Высказанные выше предположения не позволяют выделить фазы функционирования поселения, тем не менее, разрешают усматривать следы такого расслоения. Хронологические гарниции функционирования раннесредневекового поселения определяют даты: 2 пол. VIII века и XI век.

Rzes
Jerz
El
V
oraz
zalec
aż cz
I cho
to za
że oc
była
lome
nego
2) i „
o kill
cieku
Środ
dolin
go oc
doch
nows
Gór
(fot.
strate
nads
wcz
z Prz
horsk
D
w Tr
kowa
pośre
– rze
Obsz
około
pona
o ksz
nie b
półn
wało
zache
po cy